

**MATUMIZI YA LUGHA TANDAWAZI KATIKA MITANDAO YA KIJAMII,
CHANGAMOTO KATIKA LUGHA YA KISWAHILI**

MIZA HASSAN FAKI

**TASNIFU ILIYOWASILISHWA IKIWA NI SEHEMU YA KUTIMIZA
MASHARTI YA KUTUNUKIWA SHAHADA YA UZAMILI
(M.A.KISWAHILI ISIMU) YA CHUO KIKUU HURIA CHA TANZANIA**

2018

ITHIBATI

Aliyeweka saina hapa chini anathibitisha kuwa ameisoma Tasnifu hii iitwayo
**“Matumizi ya Lugha Tandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto
katika Lugha ya Kiswahili”** na anapendekeza ikubaliwe na Chuo Kikuu Huria cha
Tanzania kwa ajili ya kutimiza sehemu ya masharti la kutunukiwa Shahada ya
Uzamili katika Kiswahili ya Chuo Kikuu Huria cha Tanzania.

.....

Dkt: Mohamed Omary Maguo

Msimamizi

.....

Tarehe

HAKIMILIKI

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kuiga au kunakili kwa njia yoyote ile, iwe kazi nzima au sehemu ya kazi hii bila kibali cha maandishi cha Mkuu wa Kurugenzi ya Taaluma za Uzamili, kwa niaba ya Chuo Kikuu Huria cha Tanzania, isipokuwa kwa shughuli halali kama vile utafiti, kujisomea au kufanya marejeo ya kitaalumu.

TAMKO

Mimi **Miza Hassan Faki**, nathibitsha kwamba tasnifu hii ni kazi yangu halisi na kwamba haijawahi kuwasilishwa na haitawasilishwa katika Chuo Kikuu kingine chochote kwa ajili ya masharti ya kupata shahada yoyote.

.....

Saini

.....

Tarehe

TABARUKU

Naitabaruku kazi hii kwa wazazi wangu wapendwa; Bibi Raya Talib Ali na marehemu baba yangu Bwana Hassan Faki Kombo kwa malezi bora waliyonilea na upendo wao wa dhati kwangu kwa kunilea katika maadili mema. Aidha, naitabaruku kazi hii kwa marehemu mume wangu mpenzi Abdulhakim Abdalla Yussuf kwa kuniunga mkono na kunifariji kila nilipokwama wakati nilipoianza safari ya masomo yangu haya mpaka pale Allah alipomuhitaji mbele ya haki akiniacha nikiwa bado namuhitaji. Pia, naitabaruku Tasnifu hii kwa watoto wangu Raya, Kassim, Maryam, Aisha na Nasriya kwa kuwa wastahamilivu kwangu muda wote wa masomo yangu.

SHUKRANI

Awali ya yote natoa shukrani zangu za dhati na za pekee kwa Mwenyezi Mungu mtukufu muumba mbingu na ardhi aliyenipa nguvu, uwezo na pumzi ya kuweza kuandika na kukamilisha kazi hii. Ni dhahiri kwamba bila yeye, nisingeweza kufanya lolote. Kufanikiwa na kukamilika kwa kazi hii ni kwa uwezo wake Allah mwingi wa rehma. Aidha, natoa shukrani zangu kwa wataalamu pamoja na wasaidizi mbalimbali waliokubali kushirikiana na mimi kwa njia moja ama nyengine katika kutoa michango yao ya mawazo, ya hali na mali mpaka kukamilika kwa kazi hii. Pia, napenda kumshukuru kwa dhati msimamizi wangu Mwalimu Bakar Kombo Bakar kwa kuniongoza vyema katika kila hatua ya utafiti huu. Hakika anastahili kila aina ya shukrani kwa uvumilivu na ustahamilivu wake mkubwa tena bila kuchoka kunishauri na kunirekebisha kazi hii katika hatua zote.

Nakiri kuwa nimejifunza mengi kutoka kwake. Usimamizi na msaada wake kwangu katu haumithiliki, licha ya majukumu mengi aliyonayo hakisita kusoma kazi yangu kwa umakini na kwa haraka na kunipa maelekezo yanayofaa. Chakumlipa sina ila namuombea dua kwa Allah ampe maisha marefu na amzidishie nguvu na imani. Nitakuwa mwizi wa fadhila kama sitawashukuru wazazi wangu mama Raya Talib Ali na marehemu baba yangu Hassan Faki Kombo pamoja na marehemu mume wangu Abdulhakim Abdalla Yussuf nawaombea maisha ya kheri huko waliko Mungu awajaalie wawe ni miongoni mwa waja wake wema na awalaze mahala pema peponi. Pia, sitoweza kuwasahau watoto wangu wapenzi Raya, Kassim, Maryam, Aisha na Nasriya kwa ushirikiano wao mkubwa walionipa.

Kwa ujumla waliotoa mchango wao hadi kukamilika kwa kazi hii ni wengi sana na ni vigumu kuwataja wote mmoja mmoja. Nawaomba radhi sana kwa kutowataja hapa ila naomba waamini kuwa michango yao nimeipokea kwa moyo mkunjufu na imesaidia kufanikisha kazi hii, namuomba Mwenyezi Mungu awajaze imani na baraka katika maisha yao.

IKISIRI

Utafiti huu ulichunguza Matumizi ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto zake katika Lugha ya Kiswahili. Utafiti umefanyika Kisiwani Pemba. Jumla ya watafitiwa 80 waliolengwa kufanyiwa utafiti watafitiwa 75 ndio walioshiriki katika utafiti huu. Utafiti huu ulihusisha makundi ya vijana na wazee wanaoishi katika miji ya Wilaya hizi. Malengo ya utafiti yalikuwa ni kubainisha aina za lughatandawazi zinazotumika katika mitandao ya kijamii. Kubainisha sababu zinazopelekea utumiaji wa lugha tandawazi katika mitandao ya kijamii. Kufafanua athari za matumizi ya lugha tandawazi katika lugha ya Kiswahili. Data zimekusanywa kwa kutumia mbinu ya usaili hojaji na ushuhudiaji na zimechambuliwa kwa mkabala wa kiidadi na usio wa kiidadi na kuongozwa na Nadharia Kidhi ya Mawasiliano. Utafiti huu umeundwa kwa sura tano, ambazo ni utangulizi, mapitio ya kazi tangulizi na kiunzi cha nadharia, njia na mbinu za utafiti, sura ya kuchanganua data za utafiti na muhtasari, hitimisho na mapendekezo. Matokeo yameonesha kuwa ujumbe unaoandikwa kwenye mitandao ya kijamii unatumia mitindo yenye lugha tandawazi. Sababu walizoeleza watafitiwa za kutumia mtindo huu ni pamoja na kuokoa muda, wepesi na urahisi wa kuandika, kwenda na wakati na kuonesha ubunifu wa maneno. Aidha watafitiwa wametoa maoni yao kwa kusema mtindo huu una athari hasi katika lugha ya Kiswahili. Athari zenyewe ni za kiisimu na zisizo na isimu. Kadhalika watafitiwa wametoa mapendekezo kwa kusema kuwa itolewe elimu katika jamii juu ya athari za utumiaji wa mitindo kama hii. Aidha, kuwepo na taasisi maalum zitakazofuatilia na kupiga marufuku utumiaji wa mitindo kama hii.

YALIYOMO

ITHIBATI.....	ii
HAKIMILIKI.....	iii
TAMKO	iv
TABARUKU.....	v
SHUKRANI	vi
IKISIRI	viii
ORODHA YA MAJEDWALI.....	xiii
ORODHA YA VIELELEZO	xiv
ORODHA YA ALAMA NA VIFUPISHO.....	xv
SURA YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 Utangulizi wa Sura.....	1
1.2 Usuli wa Mada	1
1.3 Tatizo la Utafiti	3
1.4 Malengo ya Utafiti	4
1.4.1 Lengo Kuu la Utafiti	5
1.4.2 Malengo Mahsusi	5
1.5 Maswali ya Utafiti.....	5
1.6 Umuhimu wa Utafiti	5
1.7 Mawanda ya Utafiti.....	6
1.8 Muundo wa Utafiti	6
1.9 Hitimisho.....	7

SURA YA PILI.....	8
2.0 MAPITIO YA KAZI TANGULIZI NA KIUNZI CHA NADHARIA	8
2.1 Utangulizi	8
2.2 Maana ya Utandawazi	8
2.3 Maana ya Mitandao ya Kijamii	9
2.4 Maana ya Lugha Tandawazi	10
2.5 Mapitio ya Kazi Tangulizi.....	10
2.6 Pengo la Utafiti.....	22
2.7 Kiunzi cha Nadharia	22
2.6.1 Nadharia Kidhi ya Mawasiliano.....	23
2.7 Hitimisho	26
SURA YA TATU	27
3.0 NJIA NA MBINU ZA UTAFITI.....	27
3.1 Utangulizi	27
3.2 Eneo la Utafiti	27
3.3 Kundi Lengwa.....	27
3.4 Sampuli ya Utafiti	28
3.5 Usampulishaji wa Kundi Lengwa	29
3.6 Mbinu za Utafiti	30
3.6.1 Maana ya Mbinu za Kukusanya Data.....	30
3.7 Sababu za Kuchagua Mbinu Hizi.....	33
3.8 Vifaa vya Utafiti.....	33
3.9 Changamoto Wakati wa Kukusanya Data.....	33
3.10 Hitimisho.....	35

SURA YA NNE.....	36
4.0 UWASILISHAJI NA UCHANGANUZI WA DATA	36
4.1 Utangulizi.....	36
4.2 Mitindo ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii.....	37
4.2.1 Majibu ya Watafitiwa.....	38
4.3 Kueleza Sababu za Kutumia Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii	
Wakati wa Kuandika Ujumbe	47
4.3.1 Majibu ya Watafitiwa.....	47
4.4 Athari za Lughatandawazi katika Kiswahili	54
4.4.1 Majibu ya Watafitiwa Juu ya Athari za Kiisimu.....	55
4.5 Hitimisho.....	66
SURA YA TANO	67
5.0 MUHTASARI, HITIMISHO NA MAPENDEKEZO.....	67
5.1 Utangulizi.....	67
5.2 Muhtasari wa Utafiti huu	67
5.3 Matokeo ya Utafiti	68
5.3.1 Mitindo ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii.....	68
5.3.2 Kueleza Sababu za kutumia Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii	
Wakati wa Kuandika Ujumbe	68
5.3.3 Maoni ya Watafitiwa juu ya athari za kutumia Lughatandawazi katika	
Kiswahili	69
5.4 Mchango wa Utafiti huu.....	69
5.5 Mapendekezo ya Utafiti huu	70
5.5.1 Mapendekezo kwa Vyombo vya Kusimamia Lugha ya Kiswahili	70

5.5.2	Mapendekezo kwa Serikali	71
5.5.3	Mapendekezo kwa Watumiaji	71
5.6	Tafiti Nyengine (Fuatishi).....	71
MAREJEO		73
VIAMBATANISHO.....		75

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 3.1: Idadi ya Sampuli ya Watafitiwa	28
Jedwali Na. 4.1: Idadi ya Watafitiwa Wanaotumia Lughatandawazi.....	38
Jadweli Na. 4.2: Idadi ya Watafitiwa Waliowahi Kutumiwa Ujumbe Wenye Muundo wa Lughatandawazi.....	40
Jadweli Na 4.3: Mifano ya Ujumbe uliobeba Lughatandawazi katika Muundo wa Sentensi.....	42
Jadweli Na 4.4: Mifano ya Ujumbe uliosheheni Lughatandawazi katika Umbo la Virai	43
Jadweli Na 4.5: Mifano ya Ujumbe ulioingizwa Lughatandawazi katika Muundo wa Maneno.....	43
Jedwali Na 4.6: Sababu ya Kutumia Lughatandawazi Katika Kuandika Ujumbe Ndani ya Mitandao ya Kijamii	47
Jedwali Na. 4.7: Athari za Kiisimu Zitokanazo na Utumiaji wa Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii Kwenye Kiswahili	55
Jedwali Na. 4.8: Utofauti wa Watafitiwa Wanaofahamu na wasiofahamu Ujumbe Unaotumia Lughatandawazi	63

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 3.1:	Idadi ya Sampuli ya Watafitiwa.....	29
Kielelezo Na. 4.1:	Idadi ya Watafitiwa Wanaotumia Lughatandawazi	38
Kielelezo Na. 4.2:	Idadi ya Watafitiwa Waliowahi Kutumiwa Ujumbe Wenye Muundo wa Lughatandawazi	40
Kielelezo Na. 4.5:	Utofauti wa Watafitiwa Wanaofahamu na Wasiofahamu Ujumbe Unaotumia Lughatandawazi.....	63
Kielelezo Na. 4.3:	Sababu ya Kutumia Lughatandawazi Katika Kuandika Ujumbe Ndani ya Mitandao ya Kijamii.....	48
Kielelezo Na. 4.4:	Athari za Kiisimu Zitokanazo na Utumiaji wa Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii Kwenye Kiswahili.....	55
Kielelezo Na. 4.5:	Utofauti wa Watafitiwa Wanaofahamu na Wasiofahamu Ujumbe Unaotumia Lughatandawazi.....	63

ORODHA YA ALAMA NA VIFUPISHO

A	Vijana wa umri kati ya aka 22 hadi 26
B	Vijana wa umri kati ya miaka 27 hadi 35
BAKITA	Baraza la Kiswahili Tanzania
BAKIZA	Baraza la Kiswahili Zanzibar
C	Umri wa makamo kiasi cha miaka 35 na kuendelea
CCM	Chama cha Mapinduzi
J	Jumla
M	Maelezo
NKM	Nadharia Kidhi ya Mawasiliano
OAU	Organization of Africa Union
S	Sentensi
SUZA	The State University of Zanzibar
T	Tafsiri
TATAKI	Taasisi ya Taaluma ya Kiswahili
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TUKI	Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili

SURA YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Utangulizi wa Sura

Sura hii ndio kioo cha kazi yote ya utafiti huu. Sura hii imetoa muhtasari wa jumla juu ya utafiti ulivyofanyika na mgawanyiko wake. Sura hi imeelezea taarifa zinazohusiana na mada ya utafiti huu ambayo ni “Matumizi ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto katika Lugha ya Kiswahili”. Sura hii inajumuisha sehemu saba. Sehemu ya kwanza inaelezea usuli wa mada. Sehemu ya pili inaelezea tatizo la utafiti. Sehemu ya tatu inaelezea malengo ya utafiti. Sehemu ya nne inafafanua maswali ya utafiti. Sehemu ya tano inaelezea umuhimu wa utafiti na sehemu ya sita inaelezea mipaka ya utafiti. Sehemu ya saba inagusia Kipengele cha muundo wa utafiti.

1.2 Usuli wa Mada

Kwa mujibu wa Beerkens (2006), utandawazi ni jumla ya harakati na taratibu za kimageuzi zenye kuwafanya watu kuunganishwa pamoja na kuwa kama kijiji. Kamusi Elezo Huru limeelezea dhana ya utandawazi (Globalization) kuwa ni neno lililoanza kutumika miaka ya 1990, likimaanisha kukifanya kitu kuwa katika kiwango cha kimataifa. Ni kukihamisha kitu nje ya mipaka na kukifanya kuwa cha wazi na kukipa hadhi ya kufanywa na watu wa aina zote duniani. Utandawazi ni njia ambayo wenyeji au Taifa hufanya mambo kuwa ya kimataifa au kufanya mambo pamoja duniani. Utandawazi unahusu swala zima la uchumi, biashara, teknolojia, siasa na hata utamaduni. Utandawazi pia una maana ya jambo linalojenga umiliki wa

kifikra na wa kiutamaduni juu ya tamaduni nyengine zilizodhaifu, kwa ajili ya kusaidiana na kuungana ili kuwa kitu kimoja. Utandawazi ni zoezi la Kuondoa mipaka ya masafa kati ya nchi na nchi, kukusanya pamoja na kuleta kitu kinachoitwa ‘‘Kijiji Ulimwengu’’.

Mitandao ya kijamii ni tovuti ama mfumo maalum unaowezesha watumiaji wake kuwasiliana na kutumiana taarifa kwa njia ya ujumbe mfupi (message), sauti na picha za mnato (audio) ama mtikisiko (video). Baadhi ya mitandao ya kijamii ni kama vile facebook, yuotube, whatsApp na kadhalika. Mitandao ya kijamii ni njia moja wapo iliyojipatia umaarufu kubwa duniani kote, ambapo mitandao hii hutumiwa sana na vijana wa aina zote. Matumizi ya mitandao ya kijamii kwa sasa yamekuwa maradufu, kwani mtu anaweza akafungua ukurasa wa biashara ambapo wateja wanaweza kutembelea ukurasa huo. Pia kwa kutumia mitandao ya kijamii mtu anaweza kujitangaza na kuelekeza wateja watembelee tovuti yake. Mtu anapoweka picha ya bidhaa zake itamsaidia kupata mawazo mbali mbali ya watu ambao hatimae baadhi yao wanaweza kufanya manunuzi.

Watumiaji wa mitandao ya kijamii hawabanwi katika utumiaji wa lugha. Watu hawa wanakuwa huru kutumia lugha wanayopenda katika uandishi wa ujumbe. Haijalishi kuwa ni matumizi sahihi katika sarufi ya lugha husika au si sahihi. Mara nyingi katika mitandao ya kijamii matumizi ya lugha huwa ya misimbo na namba ambayo kwa pamoja huchukuliwa kama ni maneno kamili. Uandishi wa ujumbe kwa mfumo huu hujulikana kama ni wa kitandawazi, yaani kutumia namba na maneno na wakati mwengine watumiaji hubadili na kuchanganya misimbo. Ubadilishaji msimbo ni

kitendo cha mtu anayezungumza lugha fulani kumalizia tungo kwa lugha nyengine tofauti na aliyoanzia au kuzungumza. Kwa mujibu wa Hymes (1974), kubadili msimbo ni matumizi ya lugha mbili au zaidi zinazogusa sentensi zaidi ya moja, au hata mitindo tofauti ya lugha. Hali hii hutokana na ulumbi wa lugha. Ulumbi ni ujuzi wa lugha zaidi ya mbili alionao mtu. Mfano wa ubadilishaji msimbo ni kama “I like my mama kwa sana”, Maisha si lolote without you”

Mutembei (2011) alieleza kuwa lugha tandawazi ni lugha inayotumiwa mitandaoni wakati wa kuandika ujumbe. Lugha hiyo huwa na mchanganyiko wa maneno, namba na hata kuchanganya lugha zaidi ya moja na kupelekea kuunda lugha tofauti na iliyozoeleka katika jamii. Sifa kuu ya lugha tandawazi ni udondoshaji ambao hupatikana kwa njia ya kudondosha baadhi ya sauti, kuwepo kwa matumizi ya namba pamoja na matamshi. Unaweza kuona maneno katika ujumbe yameandikwa “2tao++” kwa maana ya “tutaonana”, “kwa7bu” kwa maana ya “kwasababu”, “wa2” kwa maana ya “watu”. Kwa ujumla Utandawazi ni yale maendeleo ya sayansi na teknolojia ambayo yamekuja kwa lengo la kurahisisha utendaji kazi wa binadamu na kuifanya dunia kuwa kama kijiji katika nyanja zote za kiuchumi, kijamii na kiutamaduni. Ilhali lugha tandawazi ni lugha inayotumika katika mawasiliano ya simu, barua pepe na maongezi katika tovuti.

1.3 Tatizo la Utafiti

Wataalamu mbali mbali wamefanya utafiti kuhusiana na mada inayolingana na hii. Miongoni mwa wataalamu hao ni Butts na Cockburn (2001) ambao walifanya tathmini ya utumiaji wa ujumbe katika simu za kiganjani kama sehemu ya

mawasiliano. Walionesha kuwa utumiaji wa matini (text) ni tabia inayokuwa kwa haraka sana hasa miongoni mwa vijana. Vile vile Warschauer na wenzake (2002) walichunguza matumizi ya lugha katika mitandao kwa kuzingatia utandawazi na utambulisho huko Misri. Lengo lao kuu lilikuwa ni kuchunguza matumizi ya lugha ya Kiingereza na Kiarabu katika mawasiliano ya mitandaoni hasa kwa vijana wa Misri. Na Moh'd (2013) alichunguza juu ya matumizi ya lugha katika kuandika ujumbe mfupi katika simu za kiganjani nchini Tanzania. Lengo lake kuu lilikuwa ni kuchunguza matumizi ya lugha tandawazi katika simu za kiganjani.

Pamoja na kuwa lugha tandawazi imefanyiwa utafiti na watafiti wengi na kushughulikiwa na wataalamu mbali mbali lakini bado swali hili linaendelea kuibua changamoto katika mawasiliano, katika Isimu jamii na katika lugha ya Kiswahili. Changamoto hizi hupelekea mabadiliko ya sarufi ambayo kwa kiasi kikubwa hupelekea kuhatarisha maendeleo ya lugha ya Kiswahili. Matumizi ya lugha tandawazi yanakuwa kwa kasi kubwa siku hadi siku katika makundi tofauti ya watu. Pamoja na jitihada zote hizi lakini kwa uelewa wa mtafiti hakuna kazi inayozungumzia juu ya matumizi ya lugha tandawazi kwenye mitandao ya kijamii. Kwa maana hii utafiti huu utachunguza matumizi ya lugha tandawazi katika mitandao ya kijamii kwa kuangalia changamoto zinazojitokeza katika lugha ya Kiswahili.

1.4 Malengo ya Utafiti

Utafiti huu utajengwa na lengo kuu na malengo mahsusi kama ifuatavyo:

1.4.1 Lengo Kuu la Utafiti

Lengo kuu la utafiti huu ni kuchunguza matumizi ya lugha tandawazi na changamoto zake katika lugha ya Kiswahili katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii.

1.4.2 Malengo Mahsusi

- i) Kubainisha aina za lugha tandawazi zinazotumika katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii.
- ii) Kubainisha sababu zinazopelekea utumiaji wa lugha tandawazi katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii.
- iii) Kufafanua athari za matumizi ya lugha tandawazi katika lugha ya Kiswahili.

1.5 Maswali ya Utafiti

Utafiti huu uliongozwa na maswali yafuatayo:

- i) Ni aina zipi za lugha tandawazi zinazotumika katika uandikaji wa ujumbe kwenye mitandao ya kijamii?
- ii) Kuna sababu zipi zinazopelekea utumiaji wa lugha tandawazi katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii?
- iii) Kuna athari gani zinazojitokeza katika lugha ya Kiswahili kwa kutumia lugha tandawazi wakati wa kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii?

1.6 Umuhimu wa Utafiti

Kwa hakika kazi yoyote inayofanywa na binaadamu ni lazima inakuwa na umuhimu wake katika nyanja mbalimbali. Utafiti huu kama kazi ya binadamu utakuwa na umuhimu mkubwa katika kuendeleleza taaluma ya Kiswahili. Kwa hivyo matokeo ya

utafiti huu yatatoa mchango mkubwa kwenye maarifa ya Isimujamii na Kiswahili kwa ujumla. Utafiti huu utakapofikia tamati utatoa mchango mkubwa kwa taasisi mbali mbali zinazojishughulisha na uchunguzi wa Kiswahili hapa nchini kama vile Taasisi ya Taaluma ya Kiswahili (TATAKI), Baraza la Kiswahili Zanzibar (BAKIZA) na Baraza la Kiswahili Tanzania (BAKITA). Vile vile utafiti huu utaweza kutumika kama marejeo na chachu ya tafiti nyengine katika taaluma ya Isimujamii. Aidha utafiti huu utatoa mapendekezo ya tafiti zijazo katika maeneo ambayo utafiti huu haukuyazungumzia. Kwa lugha nyengine, utafiti huu utakuwa kama chachu ya kutoa fursa ya kufanya tafiti nyengine zinazohusu mada kama hii.

1.7 Mawanda ya Utafiti

Kaika utafiti huu mtafiti anakusudia kuchunguza matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii kwa kuangalia zaidi watumiaji wa facebook na whatsapp na hatoshughulikia matumizi ya lugha tandawazi katika baruapepe, twiter, simu za kiganjani na kadhalika. Mtafiti pia atachunguza sababu na athari za kutumiwa kwa lughatandawazi katika lugha ya Kiswahili. Katika kufanya utafiti huu mtafiti atawalenga vijana wa aina zote kwa kuwa ndio watumiaji wakubwa wa mitandao ya hiyo na wala mtafiti hatokuwa na ubaguzi wa kijinsia kati ya wanawake na wanaume. Wazee wa umri mkubwa hawatohusishwa kwa kuwa wao si watumizi wakuu wa mitandao ya kijamii.

1.8 Muundo wa Utafiti

Utafiti huu umejengwa kwa mtindo wa sura. Kwa ujumla wake utafiti huu unasura tano. Sura ya kwanza ni ya utangulizi. Kazi yake ya msingi ni kubainisha vipengele

vya awali vinavyoweka wazi usuli na tatizo la utafiti na malengo bainifu yatakayoongoza utafiti mzima. Maswali ya utafiti na umuhimu wa utafiti pia umebainishwa katika sura hii. Sura ya pili ya utafiti huu ilionyesha jinsi kazi tangulizi zilivyopitiwa na kudondolewa vipengele vyake faafu vilivyochangia kuongoza utafiti huu. Sura ya tatu imezungumzia mbinu na njia za utafiti zilizoongoza utafiti huu. Sura ya nne lihusu uchambuzi na uchanganuzi wa data za utafiti. Utafiti huu umechambuliwa kwa njia mchanganyiko. Njia ya maelezo ilitumika na kufatiwa na majeduwali na mafiga kidogo. Sura ya tano iliwasilisha ufupisho, muhtasari na mapendekezo.

1.9 Hitimisho

Katika sura hii tumeangalia taarifa mbalimbali zenye uhusiano na mada ya utafiti huu ambayo ni “Matumizi ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto katika Lugha ya Kiswahili”. Sehemu ya kwanza imeelezea usuli wa mada. Sehemu ya pili imeelezea tatizo la utafiti. Sehemu ya tatu imeeleza malengo ya utafiti. Sehemu ya nne imefafanua maswali ya utafiti. Sehemu ya tano imeelezea maswali ya utafiti na sehemu ya mwisho imefafanua mipaka ya utafiti.

SURA YA PILI

2.0 MAPITIO YA KAZI TANGULIZI NA KIUNZI CHA NADHARIA

2.1 Utangulizi

Sura hii inaelezea na kufafanua baadhi ya kazi zilizokwisha kufanywa na wataalamu mbalimbali kuhusiana na Lughatandawazi. Aidha inafafanua kiunzi cha nadharia ambacho kimetumika katika kuuongoza utafiti huu. Cozby na Bates (2012) wanaeleza kuwa kazi tangulizi makala zote zilizoelezea kwa ufupi tafiti zilizokwisha kufanywa katika eneo fulani. Kupitia maandiko ni mchakato unaohusu uchunguzi wa kina wa maandiko yaliyotangulia katika eneo fulani la taaluma. Kazi hizo zinaweza kuwa vitabu, makala au majarida. Dhamira kuu ya kufanya mapitio ya kazi zilizotangulia ni kuchambua kazi hizo ili kubaini pengo lililopo. Kwa kufanya hivyo mtafiti wa kazi mpya hupata changamoto na hamu ya kutaka kuliziba pengo hilo aidha kikamilifu au kwa kiasi fulani. Mapitio ya kazi tangulizi hutoa mwongozo unaofaa kwa mtafiti. Kitendo cha upitiaji wa kazi mbalimbali huambatana na kanuni zake kama vile kuhakiki, kujadili na kutoa maoni ya mtafiti katika kuimarisha utafiti unaotegemewa kufanywa.

2.2 Maana ya Utandawazi

Utandawazi kulingana na Sullivan (1994) ni ule usambazaji wa maswala mbali mbali yanayohusiana na biashara, mawasiliano, utamaduni nakadhalika, kutoka kiwango cha kitaifa hadi kiwango cha kimataifa. Akifafanua zaidi Sullivan (keshatajwa) anasema kuwa utandawazi ni ule usambazaji wa maswala kama haya nje ya mipaka ya kitaifa. Naye Mwaro (2001), anasema kuwa utandawazi una maana ya mtando

ambao huleta utengamano wa Kimataifa na ongezeko la haraka la ubadilishanaji maarifa katika eneo pana. Mwaro (keshatajwa) amezidi kufafanua kwa kusema kuwa utandawazi ni nguvu zinazougeuza ulimwengu na kuufanya kama kijiji hasa kupitia upanuzi wa teknolojia ya habari na Mawasiliano (TEHAMA). Ryanga (2002) anauelezea utandawazi kuwa ni utambuzi wa mataifa ya ulimwengu kuwa lazima yafanye kazi pamoja, yashirikiane kibiashara, kiteknolojia, na katika kufanya uamuzi unaohusu maswala yanayoathiri ulimwengu. Kwa ufupi, utandawazi unahusu ushirikiano wa kimataifa katika maswala mbali mbali yanayohusiana na siasa, biashara, uchumi, michezo nakadhalika. Kwa sasa ushirikiano huu unawezeshwa na kurahisishwa na Teknolojia ya Habari na mawasiliano (TEHAMA) ambayo kwa kweli imeunganisha ulimwengu mzima kimawasiliano.

2.3 Maana ya Mitandao ya Kijamii

Kwa mujibu wa Timothy (2016) mitandao ya kijamii ni tovuti au programu zinazowaruhusu watu kuungana na marafiki na familia na kushiriki katika kutoa taarifa, habari, picha na video. Programu hizi huwasaidia watumiaji kuungana pamoja na kujipatia marafiki wapya na kuendelea kuwasiliana nao kwa kutumia mtandao wa Intaneti. Kupitia mitandao hii watu hujenga mfumo wa mtandao wa marafiki ambao huweza kufikia maelfu na maelfu ya watu.

Mitandao ya kijamii ni uwanja ambao umeibuka kuwa na watumiaji wengi sana katika kipindi cha miaka michache iliyopita. Ni uwanja ambao umeibuka kuwa mashuhuri hasa baina ya vijana, wanasiasa na wafanyabiashara. Watumiaji wa mitandao ya kijamii huweza kujadili kuhusu maswala mbali mbali ya kijamii,

kuelezea kuhusu jambo fulani, kuwasiliana na kuuza au kununua bidhaa zao katika mitandao. Maendeleo ya teknolojia ndio hasa chanzo cha kutumika na kupanuka sana kwa mitandao ya kijamii. Maendeleo ya tehamu yamechangia katika kuzinduliwa kwa mitandao mingi ya kijamii.

Mitandao ya kijamii huhusisha lugha andishi ambayo kwa kiwango kikubwa huhusisha matumizi ya picha ili kupata ujumbe. Malengo ya mawasiliano katika mitandao ya kijamii huwa ni mengi. Lengo kuu kati ya hayo ni kuleta utangamano baina ya wanajamii. Kupitia mitandao ya kijamii watu huelewana kwa urahisi kwa sababu huwa wamejipanga katika makundi mbali mbali. Kwa mfano watu wanaofanyakazi pamoja, walio katika taaluma moja, waliosoma pamoja au wafuasi wa kikundi fulani mahususi kama vile kundi la kisiasa, kidini nakadhalika huwasiliana na kupashana habari kwa kutumia mitandao ya kijamii.

2.4 Maana ya Lugha Tandawazi

Lugha tandawazi ni lugha inayotumika katika mawasiliano ya simu, barua pepe na maongezi katika tovuti. Katika lugha hii ya kiutandawazi, watu huwasiliana kwa kutumia matini fupi fupi zenye mchanganyiko wa maneno na namba. Hali hiyo ya mawasiliano kuunda lugha tofauti na iliyozoeleka katika jamii nyengine. Kimsingi lugha hii ina sifa ya udondoshaji, unambaishaji na umatamshi. Lengo la sifa hizi tatu ni kufupisha neno, sentensi au kifungu cha sentensi ili muandishi aweze kuandika maneno mengi na kutumia nafasi ndogo (Mutembei 2011).

2.5 Mapitio ya Kazi Tangulizi

Mara tu baada ya kuingia karne ya ishirini na moja, watafiti mbali mbali walianza

kufanya tafiti nyingi zilizojikita kushughulikia matunda ya utandawazi pamoja na changamoto zake. Kuanzia kipindi hicho hadi leo wataalamu mbalimbali wanahangaikia suala la lugha tandawazi katika sehemu tofauti na mitindo ya matumizi yake. Wapo waliofanya tafiti katika simu za kiganjani, katika barua pepe (emails) na hata katika mitandao mingine ya mawasiliano. Tafiti zilizofanywa ambazo zinahusiana na lugha tandawazi na ambazo mtafiti amezisoma ni pamoja na utafiti uliofanywa na Butts na Cockburn (2001). Butts na Cockburn (weshatajwa) walifanya tathmini ya utumaji wa ujumbe katika simu za kiganjani kama sehemu ya mawasiliano. Katika tafiti zao wawili hawa walionesha kuwa utumaji wa matini (text) ni tabia inayokuwa kwa haraka sana hasa miongoni mwa vijana. Pamoja na hilo, pia waligundua kuanzia mwezi Januari mpaka Disemba mwaka 2000, matini fupi fupi (ujumbe mfupi) zilizotumwa ziliongezeka kwa haraka kutoka matini bilioni 4 hadi kufikia bilioni 15 kwa mwezi. Kwa ufupi uchunguzi wao ulijikita kuangalia kasi ya ukuaji tu, hawakuchunguza ujumbe huo ulikuwa na sura gani na ulihusu mambo gani. Kazi hii ilikuwa ni ya msingi sana kwa mtafiti wa kazi hii kwa kuwa ilimsaidia kutambua kwamba kumbe mitandao ya kijamii ni njia inayoongeza umashuhuri wake siku hadi siku. Na kwa sababu hiyo bila shaka hali hii inaiathiri jamii katika mambo mbalimbali lugha ikiwa ni jambo moja wapo. Kwa muktadha huo inadhihiri kwa uwazi zaidi haja ya kuzichunguza athari hizo.

Nao Grinter na Eldrige (2001) waliandika kuhusu ujumbe wa simu za kiganjani wakitaka kujua ni kwa nini vijana chini ya miaka 20 wanapenda kutuma ujumbe mfupi. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa vijana wanaipenda njia hii kwa vile ni ya haraka, haina gharama kubwa na ni rahisi kutumia. Aidha, walieleza kuwa

tatizo linalowakumba vijana hao katika kutumia huduma hii ni kushindwa kufahamu lugha mpya iliyoibuka katika uandishi wa ujumbe mfupi ambayo hutumia sana vifupisho vya aina tofauti ambavyo sio sanifu. Mwisho walieleza kuwa njia hii kwa vijana ndiyo iliyoziba pengolili liloachwa na vyombo vyengine vya mawasiliano. Hata hivyo, katika utafiti wao hawakuangalia ujumbe huo unaotumika unakuwa na muundo gani na una athari gani katika lugha. Mwanja huu ulioachwa umempa fursa mtafiti wa kazi hii kuchunguza lughatandawazi inayotumika katika mitandao ya kijamii na kuangalia athari na changamoto zinazojitokeza.

Vile vile, Warschauer na wenzake (2002) walichunguza matumizi ya lugha katika mitandao kwa kuzingatia utandawazi na utambulisho huko Misri. Lengo kuu la utafiti wao huo ilikuwa ni kuchunguza matumizi ya lugha ya Kiingereza na Kiarabu katika mawasiliano ya mitandaoni hasa kwa makundi ya vijana wa Misri. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa lugha ya Kiingereza inatawala zaidi kwenye matumizi ya mitandao na katika mawasiliano ya barua pepe zilizo rasmi, wakati lugha ya Kiarabu cha Kimisri yanatumika katika barua pepe zisizo rasmi na katika kuchati mitandaoni.

Halikadhalika, walitoa sababu za matokeo hayo kuwa ni pamoja na kutawala kwa lugha ya Kiingereza katika mitandao, kukosekana kwa programu sanifu ya lugha ya Kiarabu katika kompyuta pamoja na ujifunzaji wa kompyuta na intaneti kwa lugha ya Kiingereza. Utafiti huu uliegemea zaidi katika kuangalia lugha hizi mbili, Kiingereza na Kiarabu zinavyotumiwa zaidi na vijana katika mawasiliano ya mitandaoni. Hata hivyo hawakuangalia mchanganyiko wa lugha hizo.

Nae Angel (2004) alifanya utafiti juu ya kuandika ujumbe wa simu za mkononi kwa wanachuo wa Chuo Kikuu cha Hong Kong akiangalia jinsia juu ya mawasiliano ya lugha mbili. Lengo kuu la utafiti huu lilikuwa ni kupata taarifa juu ya jinsia ipi hasa inatumia njia hii ya kuandika ujumbe mfupi kwa lengo gani, kwa kutumia lugha gani na kwa kasi gani. Utafiti huo ulionesha kuwa jinsia ya kike ndiyo inayotumia zaidi mawasiliano kwa njia ya kuandika ujumbe mfupi. Ikaonekana kuwa wanawake hutumia njia hii kwa maamkizi ya kila siku na wakati wa kupeana heri katika sherehe mbalimbali kama vile sherehe za arusi (widding), sherehe za kuzaliwa (birth day) na hata katika sherehe za Krismasi na mwaka mpya. Ujumbe huo hutumwa kwenda kwa rafiki zao wa jinsia moja. Pia, utumaji wa ujumbe mfupi wa simu za kiganjani hutumiwa zaidi na wanafunzi wenye viwango vya juu kielimu kuliko wanafunzi wa madarasa ya chini kwa kutumia zaidi lugha ya Kiingereza ilhali wanafunzi wa madarasa ya chini huchanganya na kubadili misimbo. Hali hii inatokana na kuwa wanafunzi wa madarasa ya juu ndio wenye umahiri wa lugha ya Kiingereza. Vile vile, idadi kubwa ya wanafunzi wa madarasa ya juu hutumia ujumbe kuwasiliana na ndugu pamoja na wapenzi wao na aghalabu ujumbe wao huzingatia zaidi maudhui ya kimapenzi wakati wanafunzi wa madarasa ya chini hutumia zaidi ujumbe wenye maudhui ya kimzaha mzaha (matani). Pia, matokeo hayo yalionesha kuwa watumiaji wakuu wa ujumbe wa simu za kiganjani hutuma ujumbe kwa lengo la kuongeza ushirikiano wa kisiasa na kuibua uhusiano wa rika lao hasa hasa uhusiano wa kijamii. Ingawa utafiti wake ulilenga kutaka kujua ni nani hasa wanaotumia ujumbe mfupi na kwa lengo gani, haukuweza kubainisha aina za ujumbe unaochunguzwa.

Mphahlele na Mashamaite (2005) waliandika kuhusu athari za ujumbe mfupi katika

kupata umahiri wa lugha. Lengo kuu la utafiti wao lilikuwa kufafanua kwa undani ni kwa kiasi gani mwanafunzi anashindwa kuwa mahiri wa lugha kutokana na matumizi ya lugha tandawazi. Vile vile waliangalia nafasi ya kamusi katika kuinua umahiri wa lugha kwa mwanafunzi huyo. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa lugha tandawazi haizingatii kanuni za kisarufi, sintaksia ya lugha ya Kiingereza na kanuni za kitahajia. Hivyo, wanafunzi wanashindwa kupata umahiri wa lugha ya Kiingereza. Pia, matokeo yalileta changamoto kwa wanaleksikografia, ama warikodi lugha hii kama sehemu ya matumizi ya kila siku ya lugha na kuiingiza katika kamusi ya Kiswahili kama sio rasmi au ama waache wasiirikodi. Vile vile changamoto ilioneshwa kwa wasomi, iwapo wanaikubali kama lugha moja wapo katika mawasiliano au iondolewe kwa hali yoyote ile. Ingawa wataalamu hao wamefanikiwa kuangalia athari za lugha tandawazi, athari hizo ziliangaliwa kwa wanafunzi tu katika kupata umahiri wa lugha ya Kiingereza ilhali lugha ya Kiswahili haikuhusishwa. Kazi hii imekuwa ya msingi kwa mtafiti wa kazi hii kwani ingawa ilihusisha vijana wa shule tu, lakini imetowa mwanga wa kutosha juu ya tabia ya vijana kwa ujumla katika matumiazi ya lugha tandawazi.

King'ei na Kobia (2007) walifanya utafiti wa lugha ya Sheng (mchanganyiko wa Kiswahili na Kiingereza). Lengo la utafiti huo lilikuwa ni kufafanua kwa ufupi asili na sababu za kuzuka kwa msimbo wa Sheng kama nyenzo ya kutosheleza mahitaji fulani ya lugha ya kijamii ya vijana wa sehemu za mijini katika miaka ya 1960 na 1970. Utafiti huo ulionesha kuwa Sheng inaweza kuhesabika kuwa inatokana na juhudi za vijana wa kizazi kipya ya kuondoa ukabila kwa kushirikisha maneno ya lugha tofauti na kuunda msamiati wa kipekee katika msimbo wa Sheng.

Utafiti huo umethibitisha kuwa Sheng ni njia ya mawasiliano na kitambulisho cha kijamii kwa vijana wa matabaka ya chini katika mitaa maskini kama vile, Mashariki ya jiji la Nairobi. Lugha hiyo imekuwa na kuenea hadi kugubika sehemu zote za Jamhuri ya Kenya, kutoka mijini hadi vijijini. Pia utafiti huo umeonesha namna vipengele vya lugha na utamaduni vinavyoathiriana kwa kutumia mfano wa kuzuka na kusambaa kwa Sheng nchini Kenya. Kwa mujibu wa utafiti huo kuzuka kwa Sheng katika miaka ya 1960 na 1970, kulitokana na kutoridhika na hali ya lugha pamoja na sera zake kwa vijana walioishi katika mitaa ya matabaka ya chini. Watafiti hao walimaliza kwa kusema kuwa Sheng ipo na itaendelea kuwepo kwa miaka mingi mbeleni. Labda changamoto kubwa iwe ni kutafakari ni kwa njia gani wadau wanaweza kukabiliana na athari zinazotokana na msimbo huu hasa katika mfumo wa elimu. Pamoja na hayo, utafiti huo uliangalia zaidi asili na sababu za kuzuka kwa lugha ya Sheng na haukuangalia athari zake katika lugha ya kawaida ya mawasiliano.

Al- khatab na Sabbah (2008), walifanya utafiti juu ya uchaguzi wa lugha katika kuandika ujumbe mfupi wa simu za kiganjani kwa wanachuo wa Chuo Kikuu cha Jordan. Dhamira kuu ya utafiti huo ilikuwa ni kuchunguza muundo wa kiisimu na kiisimu jamii wa kubadili misimbo kati ya Kiarabu na Kiingereza katika kutuma ujumbe kwa kutumia simu za kiganjani kama unavyotumiwa na wanafunzi hao. Pia walichunguza mgawanyo wa vijenzi vya kisintaksia. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa ubadilishaji misimbo kati ya Kiingereza na Kiarabu unatumika sana wakati wa uandishi wa ujumbe wa simu za kiganjani. Aidha, ubadilishaji misimbo kwa njia hii ya mawasiliano hutumika kama mkakati wa kimawasiliano kwa

kurahisisha mawasilano na kupunguza vipingamizi vya lugha pamoja na kuimarisha utambulisho wa kitabaka. Pia, matokeo hayo yalionesha kuwa sababu kuu za kubadili misimbo baina ya Kiingereza na Kiarabu ni urahisi na wepesi wa kuandika kwa Kiingereza na udogo wa nafasi/maneno (160) ya kuandika kwa Kiarabu. Pia, matokeo hayo yalionesha kuwa wanawake ndio wanaotumia ubadilishaji misimbo zaidi kuliko wanaume. Aidha, wanaume hupendelea kutumia Kiarabu pekee kuliko Kiingereza pekee au kuchanganya Kiingereza na Kiarabu.

Mwisho, watafiti hawa walihitimisha kuwa ubadilishaji misimbo unapoenea husababisha kuibuka kwa muundo mpya wenye tofauti za kiisimu. Hata hivyo utafiti huo ulikuwa ni wa kutafuta ni lugha ipi inatumika zaidi kati ya Kiingereza na Kiarabu wakati wa kuandika ujumbe kwa kutumia simu za kiganjani, lakini haukuzingatia lugha hiyo inayotumika ina muundo gani na athari zake ni zipi katika lugha rasmi. Mtafiti wa kazi hii yeye kwa upande wake alichunguza matumizi ya lugha tandawazi changamoto zake na athari zinazojitokeza katika lugha ya Kiswahili. Crystal (2008) yeye alichunguza matumizi ya ujumbe mfupi na athari zake katika Kiingereza na hasa katika maandishi. Crystal (keshatajwa) hakubaliani kabisa na mawazo ya watu wengi kwamba matumizi ya lugha tandawazi huwafanya watoto wadogo washindwe kuandika na kujua tahajia. Akitoa hitimisho la utafiti wake, alisema kuwa asilimia kumi (10%) ya maneno katika uandishi wa ujumbe yanafupishwa. Aidha, aliendelea kufafanua kuwa lugha tandawazi inatumiwa na watoto pamoja na watu wazima na inakuwa kwa haraka sana hasa miongoni mwa vijana. Lakini watoto hawatumii lugha hii katika kazi zao za nyumbani au katika mitihani. Vile vile, alitanabahisha kuwa utumaji wa ujumbe mfupi sio sababu ya

kuandika vibaya kwani hujua namna ya kutamka kabla hawajatumia ujumbe. Ingawa Crystal (keshatajwa) hakueleza chochote kuhusu athari hizo katika lugha nyengine, kwa upande wa Kiingereza, hafikirii kama lugha hii inaweza kuleta athari yoyote.

Brody na wenzake (2009) waliandika kuhusu matini (text) za ujumbe mfupi kama chombo cha kudumisha uhusiano. Lengo la utafiti wao lilikuwa ni kuchunguza ni kwa namna gani watu wanadumisha uhusiano wao kupitia teknolojia ya kompyuta. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa idadi kubwa ya watafitiwa wanatumia ujumbe mfupi kama chombo cha kudumisha uhusiano wa kirafiki na kimapenzi. Kiwango kidogo cha ujumbe mfupi unaotumwa na kupokewa unahusu masuala mengine ya kijamii. Pia, matokeo hayo yalionesha kuwa njia hii ndio inayojipatia umaarufu mkubwa wa mawasiliano unaotumika kila siku katika kudumisha uhusiano. Hivyo, walichosisitiza ni namna gani ujumbe wa simu unadumisha mahusiano lakini hawakuangalia aina na athari za ujumbe huo.

Geertsema na wenzake (2011) waliandika kuhusu lugha tandawazi katika stadi za kuandika lugha. Lengo kuu la utafiti wao huo lilikuwa ni kubainisha mtazamo wa wasomi wa Kiingereza wa daraja la nane na tisa nchini Afrika ya Kusini, kwa kuzingatia athari za lugha tandawazi zinazojitokeza katika baadhi ya vipengele vya stadi za kuandika za wanafunzi.

Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa idadi kubwa ya wasomi wanaona kuwa lugha tandawazi ina athari hasi katika stadi ya uandishi wa lugha kwa wanafunzi wa daraja la nane na tisa. Athari hizo zinajitokeza katika tahajia, matumizi ya alama za

uandishi na urefu wa sentensi. Matokeo zaidi yalionesha kuwa idadi kubwa ya wasomi wanaachana na athari hizi wanapokutana na kazi za uandishi mahiri. Hata hivyo, athari hizo zilihusishwa na uandishi wa lugha ya Kiingereza tu na sio Kiswahili. Isitoshe lugha ina stadi nyingine mbali na stadi ya uandishi, kwa mfano, stadi za kusoma, kusikiliza na nyenginezo. Stadi hizi zinahitaji kuchunguzwa pia ili kujua iwapo zinaathirika.

Goumi na wenzake (2011) walichunguza urefu na lengo la kuandika ujumbe mfupi wa simu za kiganjani. Utafiti huo ulifanywa kwa kulinganisha vijana wa kike na wa kiume wenye umri kati ya miaka 13 hadi 18 ambao wanazungumza Kifaransa. Lengo kuu la utafiti huo lilikuwa ni kuendeleza mada za tafiti zilizopita ili kuongeza viashiria kama vile urefu wa ujumbe na lengo lake. Pia, walitaka kujua ujumbe unaotumiwa na wahusika hao una urefu gani na umuhimu gani.

Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa vijana wa kike ndio wanaoandika sana ujumbe kuliko wa kiume. Vile vile matokeo yalionesha kuwa ujumbe huo unaoandikwa unakuwa ni wa kiuhusiano zaidi, ukiwemo uhusiano wa kirafiki na kimapenzi kuliko ujumbe unaolenga kutoa habari. Hali hii inajitokeza kwa wanawake wakati wote. Kwa upande wa wanaume inajitokeza wanapofikia umri wa miaka 17 hadi 18. Ijapokuwa wamefanikiwa kuonesha ujumbe huo unakuwa na malengo gani, hawakuonesha athari gani na zipi zinajitokeza katika lugha.

Mutembei (2011) kwa upande wake alifanya utafiti kama huu wa kuchunguza lugha tandawazi, akilenga kuangalia changamoto zinazoletwa na lugha tandawazi katika

Isimu jamii, hasa kubadili na kuchanganya misimbo na kuhusisha athari zake na vipengele vya Isimu jamii. Maudhui ya utafiti huo yalikuwa ni kuangalia matumizi ya Kiswahili katika kuandika ujumbe kwenye simu za kiganjani. Alipendekeza kuwa changamoto zinazoletwa na lugha tandawazi hazina budi kufanyiwa utafiti zaidi ili kubaini mwelekeo wa lugha hii ambayo ni lugha inayotumika katika mawasiliano ya simu za kiganjani. Vile vile, alipendekeza kuwa ufupishaji, udondoshaji, tafsiri, kutumia namba na kuchanganya lugha ni mambo ambayo wanaisimu jamii na wanamawasiliano kwa ujumla hawana budi kuyangalia na kuyatafiti kwa kina katika lugha, hasa zaidi ya moja, kama ilivyo kwa watumiaji wa Kiswahili na Kiingereza.

Mwisho, alihitimisha kwa kusema kuwa utandawazi umeibua mtindo mpya katika Isimu jamii na waendelezaji wakubwa wa mtindo huo ni vijana. Hata hivyo, hakushughulikia athari hizo katika Kiswahili. Mbali na tafiti zote hizo, Ong'onda na wenzake (2011) nao walifanya utafiti kuhusu vipengele vya kisintaksia katika matini za ujumbe mfupi. Lengo kuu la utafiti wao huo lilikuwa ni kuchambua vipengele vya Kisintaksia vya ujumbe mfupi kwa wananchi wa Kenya. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa miundo mipya ya kisintaksia imesambaa kwa kiwango kikubwa katika vipengele vya kiisimu, miongoni mwa Wakenya wanaotumia njia hii ya ujumbe mfupi.

Aidha, uchambuzi wao ulionesha kuwa umbile la kisintaksia la ujumbe mfupi lipo kwenye sentensi na katika mabadiliko ya neno. Hivyo, linaathiri mabadiliko ya kiisimu na kwa maaana hiyo linasababisha lugha kubadilika. Halikadhalika, matokeo hayo yalionesha kuwa mwandamano wa ujumbe huo umetawaliwa sana na

udondoshaji na vifupisho. Mwisho, walieleza kuwa hali hii inasababishwa na mabadiliko ya kijamii. Pamoja na kuwa utafiti wao umefanikiwa kuchambua vipengele vya kisintaksia katika ujumbe mfupi, hawakuweza kueleza sababu hasa zinazofanya jamii hiyo kutumia mtindo huu wakati wa kuandika ujumbe mfupi katika simu za kiganjani.

Tafiti hazikuishia hapo tu kwa upande wa Kenya. Nao Barasa na Mous (h.t) walifanya utafiti kuhusu mwingiliano wa mazungumzo na maandishi katika ujumbe mfupi wa simu za kiganjani wakizingatia mfumo mpya wa teknolojia ya mawasiliano. Lengo la utafiti huo lilikuwa ni kuchunguza athari za lugha katika kujua kusoma na kuandika katika mfumo mpya wa teknolojia ya mawasiliano.

Matokeo ya utafiti wao yalionesha kuwa kuibuka kwa simu za kiganjani kumeleta muundo mpya wa matumizi ya lugha ambayo yanavuruga lugha sanifu na umesababisha kuwepo kwa tahajia mpya. Mwisho walihitimisha kwa kusema kuwa athari hii ni kubwa kutokana na kuwepo kiwango kikubwa cha watu ambao njia yao maarufu waliyoizoea katika kuwasiliana ni ya utumaji wa ujumbe. Ingawa wamefanikiwa kuonesha athari za ujumbe mfupi katika lugha, hawakuweza kuonesha sababu za kutumia mtindo huo.

Rafi (h.t) aliandika kuhusu uchambuzi wa matini za ujumbe mfupi katika lugha na jinsi. Lengo kuu la utafiti wake lilikuwa ni kufanya uchunguzi wa msamiati na mofosintaksia kwa wanawake na wanaume wanaotumia njia ya kutuma ujumbe mfupi. Katika utafiti wake alipima nadharia tete inayosema kuwa lugha tandawazi ni

kama Pijini katika jamiilugha yoyote. Vile vile utafiti wake ulipima nadharia tete nyingine kuwa kasi kubwa ya kuandika ujumbe mfupi ipo kwa wanawake ambapo msamiati na mofosintaksia wanaotumia ni tofauti na ile wanayotumia wanaume. Pia, aliangalia athari za lugha tandawazi katika lugha inayotumika katika vyombo vya habari. Katika utafiti huo, zilichukuliwa matini za ujumbe mfupi 100 katika simu za kiganjani zilizoandikwa na wanaume na wanawake. Matini hizo zilichambuliwa ili kuangalia msamiati, mofolojia na sintaksia ya lugha kwa watumiaji wa ujumbe mfupi na kuangalia athari zake katika biashara. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa katika ujumbe mfupi kumekuwa na lugha mpya ambayo inaathiri lugha ya vyombo vya habari. Vile vile, matokeo yalionesha kuwa kuna tofauti za msamiati na mofosintaksia ya wanawake na wanaume katika kuandika ujumbe mfupi wa simu za kiganjani. Hata hivyo athari hizo hazikuhusishwa na lugha ya Kiswahili.

Nunuu nae (2013) alichunguza juu ya matumizi ya lugha katika kuandika ujumbe mfupi katika simu za kiganjani nchini Tanzania. Lengo kuu la utafiti wake lilikuwa ni kuchunguza matumizi ya lugha tandawazi katika simu za kiganjani. Pia, alitaka kujua changamoto zake katika lugha ya Kiswahili. Matokeo ya utafiti huo yalionesha kuwa mtindo wa lugha unaotumika wakati wa kuandika ujumbe wa Kiswahili katika simu za kiganjani una vipengele vya sura ya lugha tandawazi. Pia, aligundua kuwa mtindo huu haufuati sarufi ya Kiswahili kwa vile hutumia tahajia isiyo sahihi ya Kiswahili (huchanganya namba na herufi) yaani unachanganya msimbo, hukata maneno na kudondosha irabu.

Vile vile aligundua kwamba watumiaji wakubwa wa mtindo huu ni wanafunzi wa

shule za Sekondari ambao wengi wao ni vijana wenye umri kati ya miaka 17 mpaka 24. Utafiti huu ulijikita zaidi katika kuangalia matumizi ya mtindo huu katika lugha ya Kiswahili tu.

2.6 Pengo la Utafiti

Mara tu baada ya kuanza karne ya ishirini na moja (21) mambo mbali mbali yaliibuka ikiwemo lugha tandawazi. Lugha hii ni miongoni mwa changamoto zilizojitokeza katika karne hii. Jambo hili lilipèlekea tafiti mbali mbali zifanyike ili kugundua mambo mbalimbali yanayo kwenda sambamba na karne hii.

Kwa uwelewa wa mtafiti wa kazi hii bado kuna maeneo mengi ambayo hayajafanyiwa kiutafiti, hivyo kunahitajika tafiti nyengine zifanyike ili kuziba pengo la tatizo hilo. Kwa muktadha huo, mtafiti wa kazi hii ameshawishika kufanya utafiti juu ya eneo la “Matumizi ya Lugha Tandawazi katika Mitandao ya Kijamii: Changamoto katika Lugha ya Kiswahili”. Kwa hivyo utafiti huu una lengo la kupunguza mwanya kwa kufafanua aina za lugha tandawazi zinazijitokeza katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii na kubainisha sababu zinazopelekea utumiaji wa lugha tandawazi katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Na kusudio la mwisho ni kufafanua athari za matumizi ya lugha tandawazi katika lugha ya Kiswahili.

2.7 Kiunzi cha Nadharia

Massamba na wenzake (2009) wamejaribu kufafanua maana ya neno nadharia na kusema kwamba, ni kanuni za msingi zilizojengwa kwa pamoja kiukamilisho wa kuelezea kigezo cha maudhui fulani au jambo fulani. Mdee na wenzake (2011)

wanaeleza kuwa, nadharia ni mpango wa mawazo uliotungwa ili kuelekeza jinsi ya kufanya na kutekeleza jambo fulani.

Ili mtafiti aweze kufanya utafiti wake kwa uthabiti na uaminifu, na utafiti huo uweze kuzaa matunda yanayotarajiwa ni lazima utafiti huo uongozwe na nadharia sahihi inayofaa kulingana na malengo ya utafiti huo. Hii ni kwa sababu nadharia ndiyo inayobebea mawazo au dhana au maelezo yatolewayo kwa lengo la kuelezea hali na tukio fulani.

2.6.1 Nadharia Kidhi ya Mawasiliano

Mtafiti alichagua Nadharia Kidhi ya Mawasiliano (NKM) kulingana na mada ya utafiti wake ili kukidhi kile alichokusudia kukifanyia utafiti. Mtazamo huu wa Nadharia Kidhi ya Mawasiliano umeasisiwa mwaka 1973 na bwana mmoja anaeitwa Howard Giles. Nadharia hii hapo zamani ilipewa jina la Speech Accomodation Theory.

Utafiti uliofanywa na bwana Giles ulibaini kuwepo kwa mabadiliko ya kimatamshi kwa wazungumzaji walio wengi na alipenda kufahamu kiini cha tatizo hilo, kama ilivyo lengo kuu la Nadharia hii ni kuonesha sababu za kubadili mtindo wa kimatamshi katika kufanya mawasiliano kwenye jamii, pamoja na kutambua athari zake kwenye jamii husika.

Inasadikiwa kwamba wanadamu katika maisha yao hujaribu kuibua aina fulani ya wigo ndani ya matamshi kutoka kwa mtu mwingine, ilimradi waweze kukidhi kiu

yao ya kufanya mawasiliano, baina yao na mtu mwengine. Yumkini wanadamu hao hufanya hivyo kwa kujielewa au bila kujielewa lakini wigo huu wa kimsamiati au vipengele vyengine vya lugha kutoka kwa mtu mwengine wanaofanya mzungumzo pamoja.

Tukitolea mfano, mzungumzaji mmoja hufanya mtindo wa wigo katika matamshi ya lugha ya mzungumzaji mwengine na kukidhi lafudhi kwa lugha husika ya mzungumzaji mwengine. Bwana Giles anasema, miongoni mwa sababu kuu za kubadili mtindo wa kimatamsha ni kuashiria uhusiano na mafungamano ya watu wa jamii nyengine, na ndio maana hutokea hili au hufanyika hili na watu waliojilinganisha katika mahusiano yao.

Katika nadharia hii, mawasiliano ya kiisimu hugawika katika makundi makuu mawili:

2.6.1.1 Mawasiliano Wima

Mawasiliano wima ya kiisimu hujitokeza miongoni mwa wazungumzaji, mmoja wao anapokuwa ni mweledi zaidi wa kilugha, hivyo yule ambae si mweledi hujaribu kufanya wigo ili kumfikia huyu aliyemweledi zaidi wa lugha.

2.6.1.2 Mawasiliano yasiyo wima

Mawasiliano yasiyo wima, mara nyingi hujitokeza Pale ambapo mzungumzaji fulani anapozungumza na watu wa rika la vijana na ikabidi ajilazimishe kuirahisisha lugha

ili aweze kukidhi haja ya kufanya mawasiliano yaliyopendeza zaidi baina yao, hivyo mkazo wa lugha hujitokeza katika muktadha wa utambulisho.

Nadharia Kidhi ya Mawasiliano (NKM) inatambua kuwa:-

- Historia za watu na uzoefu wao kupitia matamshi yatokanayo na mawasiliano yao, pamoja na tabia zao, hutoa mwanya wa kuwepo ufahamu wa kimatamshi na tabia fulani fulani ndani ya mazungumzo yao.
- Ndani ya jamii mawasiliano huathiriwa na mazungumzo na namna watu wanavyoyapokea na kuyapima ni kitu gani kimejikita katika maongezi hayo ndio hutoa tafsiri na kuuhukumu ujumbe uliobadilishwa katika mazungumzo, na
- Kwa muktadha huo mawasiliano huweza kugeuka kutokana na kaida na hali ya jamii husika.

Mtafiti amejiridhisha na kutosheka kutumia nadharia hii, kwa sababu ina vigezo vya kutumika vyema katika utafiti husika, kwani maeneo yote ambayo yanajumuisha mawasiliano nadharia hii ndio chombo kikuu cha kutumia na inatoa mwongozo fanisi kulingana na mada ya utafiti wenyewe.

Kwa vile dhamira kuu ya Nadharia hii ni kuonesha sababu za kubadili mtindo wa matamshi ndani ya mawasiliano ya jamii fulani pamoja na kuangalia athari zake ndani ya jamii hiyo, mtafiti kaonelea ni muhimu sana kuitumia. Nadharia Kidhi ya Mawasiliano itaendana na kulingana na utafiti wa kazi kwasababu huchunguza sababu tofauti zinazowasukuma watu kutumia lughatandawazi wakati wa kuandika ujumbe (text masseege) kwenye mitandao ya kijamii na athari zake zinazojitokeza katika lugha ya Kiswahili.

2.7 Hitimisho

Sura hii imeelezea na kufafanua baadhi ya kazi zilizokwisha kufanywa na wataalamu mbalimbali kuhusiana na Lughatandawazi. Aidha imezifafanua kazi hizo na kuzihakiki. Vile vile, mapengo ambayo yamegundulika katika mapitio ya kazi hizo kwamba hayakuzibwa na watafiti waliotangulia yameoneshwa. Na mwisho katika sura hii kimefafanuliwa kiunzi cha nadharia kilichoongoza utafiti huu na sababu za kutumia kiunzi hicho zimebainishwa.

SURA YA TATU

3.0 NJIA NA MBINU ZA UTAFITI

3.1 Utangulizi

Sura hii inaelezea taarifa za jinsi utafiti huu ulivyofanyika. Sura hii imegawika katika sehemu nane. Sehemu ya kwanza inaelezea eneo la utafiti. Sehemu ya pili inaelezea kundi lengwa. Sehemu ya tatu inafafanua sampuli ya utafiti. Sehemu ya nne inafafanua mchakato wa usampulishaji wa kundi lengwa. Sehemu ya tano inachanganua mbinu za utafiti. Sehemu ya sita inaelezea sababu za kuchaguliwa mbinu hizo. Sehemu ya saba inataja vifaa vilivyotumika katika utafiti huu na mwisho inaeleza changamoto alizozipata mtafiti wakati wa kukusanya data.

3.2 Eneo la Utafiti

Utafiti huu ulifanyika katika kisiwa cha Pemba. Katika maeneo yote ya mjini ya kisiwa hiki ambayo ni Wete, Chake Chake na Mkoani. Maeneo haya yameteuliwa kwa sababu yana mchanganyiko mkubwa wa watu kutokana na harakati za kibiashara na shughuli mbali mbali za kiutawala. Kwa muktadha huu mtafiti aliteua maeneo ya mjini kama ni maeneo yake ya kufanyia utafiti kwa kuona kwamba maeneo haya ndiyo yatakayompatia data safi na amelelea kuwa katika maeneo hayo walengwa wa utafiti watapatikana kwa wingi na urahisi zaidi. Haja hii kwa uhakika ilikamilika vizuri.

3.3 Kundi Lengwa

Williman (2011) anatolea maelezo juu ya maana ya kundi lengwa kuwa ni jumla ya vitu vyote vinavyohusika katika kufanyiwa utafiti, yaani watu, taasisi, vitu au

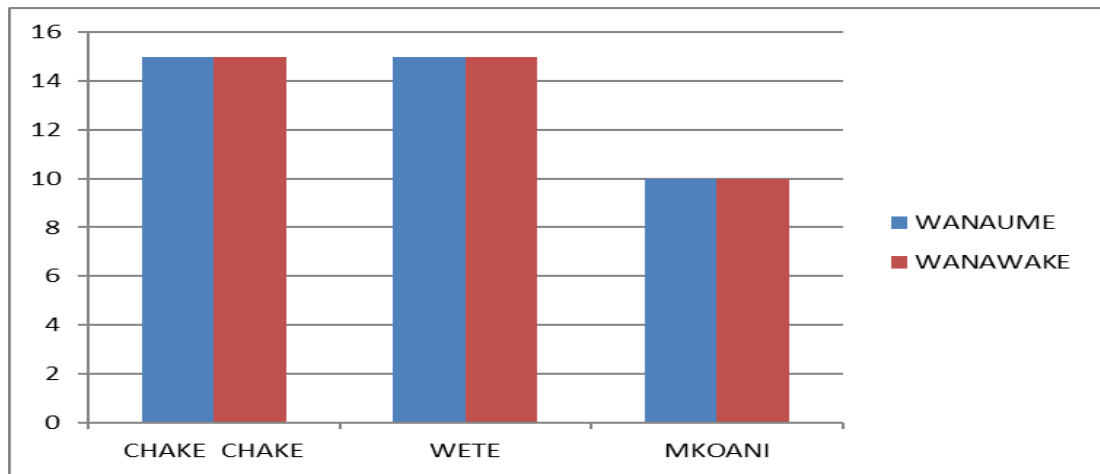
matukio n.k. Kwa ufupi, kundi lengwa ni jumla ya walengwa wote wa utafiti ambapo sampuli sampuli inaweza kuchaguliwa. Hivyo, kundi lengwa katika utafiti huu ni vijana wanaoishi katika maeneo ya miji mikuu ya Pemba ambayo ni Wete, Chake Chake na Mkoani. Walengwa hawa wamechaguliwa kwa sababu ndio wenye uwezo wa kutoa taarifa zinazohitajika kulingana na anuani ya utafiti huu ambayo inajikita kuonesha athari za baadae juu ya utumiaji wa Kiswahili sanifu katika uandishi wa lugha ya Kiswahili.

3.4 Sampuli ya Utafiti

Kothari (2004) ametupa ufafanuzi juu ya maana ya sampuli kwamba ni kundi dogo la watafitiwa linalochaguliwa kutoka katika kundi kubwa ambalo kwayo mtafiti hupata data na kutoa mahitimisho yake binafsi. Utafiti huu ulahusisha sampuli ya vijana 30 kutoka katika mji wa Chake Chake, vijana 30 kutoka katika mji wa Wete na vijana 20 kutoka katika mji wa Mkoani. Maeneo yaliyo fanyiwa utafiti huu ni Chake Chake, Wete na Mkoani mjini. Mtafiti aliichagua miji hii kwani ndiyo miji ambayo vijana wake wengi wamejikita katika matumizi ya mitandao ya kijamii. Mtafiti vile vile alizingatia jinsia katika kuteua sampuli ya watafitiwa.

Jedwali Na. 3.1: Idadi ya Sampuli ya Watafitiwa

JINA LA MJI	WANAUME	WANAWAKE	JUMLA
CHAKE CHAKE	15	15	30
WETE	15	15	30
MKOANI	10	10	20
JUMLA	40	40	80

Kielelezo Na. 3.1: Idadi ya Sampuli ya Watafitiwa

3.5 Usampulishaji wa Kundi Lengwa

Kwa mujibu wa Sigh (2007), usampulishaji ni mchakato wa kuchagua kundi dogo kutoka kundi kubwa la watafitiwa ili kufanya makisio na marejeo ya kundi lengwa. Sampuli huchaguliwa kwa njia mbalimbali ikiwa ni pamoja na nasibu (usampulishaji nasibu) na isiyo nasibu (usampulishaji usio nasibu). Ruane (2005) anafafanua usampulishaji nasibu kuwa ni mchakato wa kuchagua sampuli ambapo uwezekano wa kuchagua memba yeyote katika kundi lengwa huwa mkubwa. Kwa maneno mengine usampulishaji nasibu ni mbinu ya kuchagua sampuli ambayo kila memba katika kundi lengwa ana fursa sawa ya kuchaguliwa kuingia katika utafiti. Usampulishaji usio nasibu ni mchakati wa kuchagua sampuli ambao huegemea zaidi maamuzi ya mtafiti na hauwezi kutoa matokeo jumuishi kuhusiana na kundi lengwa. Yaani, ni mbinu ya kuchagua sampuli ambayo sehemu ya watafitiwa huchaguliwa kwa kuzingatia zaidi upatikanaji wao kuliko uwakilishi wao. Moja kati ya sampuli inayopatikana kwa njia hii ni sampuli ya makusudi. Sampuli ya makusudi ni aina ya sampuli ambayo mtafiti huichagua huku akiwa na matarajio kuwa itawakilisha kundi

lengwa. Kwa hivyo, utafiti huu utatumia sampuli ya makusudi iliyochaguliwa kwa njia ya usampulishaji usio nasibu. Mtafiti anaamua kutumia aina hii ya sampuli katika utafiti wake kwa sababu anaamini kuwa kundi hili ndilo lenye uwezo wa kutoa taarifa zinazofaa na zitakazowakilisha kundi lengwa katika utafiti.

3.6 Mbinu za Utafiti

Kothari (2004), anazifafanua mbinu za utafiti kuwa ni jumla ya mbinu zote zinazotumiwa katika kufanya utafiti. Mbinu za utafiti zipo katika makundi makubwa mawili, ambayo ni mbinu za kukusanyia data na mbinu za kuchanganulia data.

3.6.1 Maana ya Mbinu za Kukusanya Data

Mbinu za kukusanya data ni mbinu ambazo mtafiti huzitumia ili kupata data za utafiti. Ukusanyaji wa data hutumia njia ya uwandani ama maktabani.

Ukusanyaji wa data wa uwandani, hutumia mbinu za dodoso, usaili na uchunguzi.

Ukusanyaji wa data wa maktabani hutumia mbinu za usomaji wa makala, majarida, vitabu, tasnifu, magazeti na wavupepe.

Eron (1998) anaelezea dhana ya ukusanyaji data kuwa ni zoezi la awali katika utafiti ambalo humuwezesha mtafiti kupata taarifa alizozikusudia ili kumfikisha katika lengo lake la utafiti. Aidha, hatua ya uwasilishaji na uchambuzi wa data haiwezi kufanyika kabla ya hatua ya ukusanyaji wa data.

Katika utafiti huu mtafiti atatumia mbinu tatu za kukusanyia data, ambazo ni Usaili, Hojaji na Ushuhudiaji.

3.6.1.1 Usaili (Mahojiano)

Usaili ni mbinu ya kukusanya data kwa njia ya mazungumzo ya ana kwa ana, baina ya mtafiti na watafitiwa. Babbie (1999) na Omar (2001) walieleza kwamba usaili ni mbinu ya kukusanya data, kwa uulizaji wa maswali kwa mdomo na kujibiwa kwa mdomo pia. Mtafiti ameamua kuteua mbinu hii kwa kuwa anaweza kupata ufafanuzi wa majibu yake na pia kutoa fursa kwa mtafitiwa kujieleza kwa mapana zaidi ili aeleweke na anaweza kupata fursa ya kurekebisha majibu yake kwa kadiri ya uhitaji wa mtafiti. Kwa kutumia mbinu hii mtafiti aliweza kupata baadhi ya maneno (lugha tandawazi) yanayotumika katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Pia mbinu hii ya usaili iliisaidia kubaini sababu za matumizi ya lughatandawazi wakati wa kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Vile vile mbinu hii ni rahisi kwa mtafiti kukusanya taarifa nyingi na kwa kina zaidi, kwa sababu watafitiwa waliweza kuuliza maswali ya ziada ambayo hayawezi kuulizwa kwa kutumia mbinu nyengine kama vile ushuhudiaji, hojaji au ushiriki.

3.6.1.2 Mbinu ya Hojaji

Kwa mujibu ya Kitula (2010), hojaji huandaliwa kwa lengo la kukusanya taarifa muhimu kutoka kwa watafitiwa.

Kothari (2010), anaizungumzia hojaji kuwa ni mbinu ya kukusanya data ambayo mtafiti huandika maswali na baadae huwapa watoa taarifa (watafitiwa) ili wayajibu na kumrudishia. Anasisitiza kuwa hojaji iliyoandaliwa vizuri ni ile ambayo maswali yake yamepangwa katika mtiririko maalum ili mtafitiwa aweze kujibu maswali hayo kwa urahisi.

Williman (2011), amebainisha kuwa kuna aina mbili za maswali ya hojaji. Aina ya kwanza, ni maswali funge ambayo hutoa fursa kwa watafitiwa kuchagua jawabu. Aina hii ya maswali ni rahisi kujibu na kuchanganua. Pia aina hii ya hojaji husaidia kupata majibu mahususi na kuepusha upendeleo. Aina ya pili ya hojaji ni maswali yasiyo funge, ambayo hutoa fursa kwa watafitiwa kueleza wanachokijua. Pia husaidia kupata taarifa nyingi zaidi.

Mtafiti wa utafiti huu ame tumia aina zote mbili katika kuuliza maswali katika waraka wake wa maswali ya hojaji, yaani maswali funge na maswali yasiyo funge.

3.6.1.3 Ushuhudiaji

Ushuhudiaji ni mbinu ya kukusanya data inayohusiana na kurekodi tabia za watu wengine, vitu na matukioa katika mpangilio maalum. Mbinu hii ilimsaidia mtafiti kupata taarifa za awali na zilizo sahihi kuhusiana na namna mawasiliano yanavyofanyika. Kama anavyosema Williman (2011) kwamba data za awali ni data zinazoaminika kwa sababu zinapatikana au kurekediwa moja kwa moja kutoka kwenye tukio. Mtafiti alitumia mbinu hii ili aweze kushirikiana na watafitiwa kwa kukaa nao pamoja ili kuweza kuona kwa undani na uhalisia juu ya hali ilivyo katika kupata data zilizomsaidia katika kukamilisha utafiti wake. Pia mbinu hii ilimsaidia mtafiti kukusanya data zinazohusu jinsi watumiaji wa mitandao ya kijamii wanavyotumia maneno katika kuandika ujumbe. Na kubainisha lugha tandawazi zinavyojitokeza katika kuandika ujumbe huo. Data zilizopatikana zilimsaidia mtafiti kujibu maswali yake.

3.7 Sababu za Kuchagua Mbinu Hizi

Mtafiti ameamua kuchagua mbinu hizi katika kufanya utafiti wake. Amefikia uamuzi huu kutokana na maumbile ya mada yake. Mbinu zote hizi zilimuwezesha mtafiti kukutana na watafitiwa ana kwa ana katika mazingira yao halisi wanayoishi.

3.8 Vifaa vya Utafiti

Vifaa ambavyo amevitumia mtafiti katika utafiti huu ni pamoja na kalamu, karatasi, shajara, kompyuta na simu za kiganjani (smart phone). Mtafiti alijiegemesha zaidi kuvitumia vifaa hivi wakati wote, kuanzia mwanzo wa utafiti wake hadi alipofika tamati ili kuhifadhia kumbukumbu, kugawa madodoso, kufanya mahojiano pamoja na kushuhudia mifano inayoyumia lughatandawazi katika mitandao ya kijamii.

3.9 Changamoto Wakati wa Kukusanya Data

Ingawa utafiti huu uligubikwa na changamoto za hapa na pale lakini uliweza kukamilika kwa muda uliopangwa na mtafiti pamoja na msimamizi wake, hii ilitoa faraja na kupelekea kupatikana matokeo mazuri kama yalivyokusudiwa. Miongoni mwa changamoto hizo ni: -

Moja ya changamoto alizokabiliana nazo mtafiti wakati wa kukusanya data ni ugumu wa kiasi fulani wa kuwafikia watafitiwa, hii inatokana na sampuli aliyoichagua mtafiti ambayo iliwalenga zaidi vijana, vijana kama ilivyo zoeleka ni aina ya watu wenye mizunguko mingi isiyokuwa rasmi. Hivyo mtafiti ilimbidi achukue juhudi ya ziada kuhakikisha anawapata na kwa wakati alioukusudia.

Changamoto ya pili iliyojitokeza wakati wa ukusanyaji wa data ni kwa lile kundi la pili katika sampuli, linalowashirikisha vijana wenye umri kati ya miaka (27 – 35). Vijana hawa baadhi yao walipandikizana dhana potofu juu ya utafiti huu, jambo ambalo lilimpelekea mtafiti kutoa elimu ya ziada juu ya malengo mahsusi ya utafiti huu, na mwisho walikubali kutoa ushirikiano kamili na kupatikana matokeo yaliyokusudiwa, changamoto ya tatu aliyokumbana nayo mtafiti ni kwa baadhi ya watafitiwa kushidwa kujibu swali la 2(a), wengi wakikwepa kujibu swali la 3 lilowataka kutoa mifano, jambo ambalo walihisi ni upotezaji wa muda, ingawa hilo halikuweza kuathiri matokeo ya utafiti huu, kwani wapo waliotoa mifano mengi iliyotosheleza kukidhi haja ya utafiti huu.

Kwa upande wa maswali ya ana kwa ana (mahojiano) watafitiwa wengi walijengwa na hofu kubwa wakati wa kujibu maswali ya mtafiti, jambo lililopelekea mtafiti kupumguza maswali ili kuweza kuondoa hofu iliyokuwa imewakumba baadhi ya watafitiwa, hata hivyo majibu mazuri yalipatikanana kupelekea kupatikana kile kilichokusudiwa katika utafiti huu.

Changamoto ya nne ni kwa baadhi ya watafitiwa ni kuchelewesaha kuwasilisha hojaji walizogawiwa na mtafiti, ingawa walipewa zaidi ya wiki moja ili wapate muda muafaka wa kuzijibu na kuzirejesha kwa mtafiti. Hii ilichangiwa na mambo kadhaa, ikiwemo hali ya hewa ya wakati wa kukusanya data, kwani ilikuwa ni msimu wa mvua za masika na wahusika wengi kuamua kujishughulisha na shughuli za uzalishaji mali (kilimo).

Changamoto ya mwisho ni iliyotokana na sampuli C watafitiwa wa umri zaidi ya miaka 35, kutokana na mazingira ya Pemba hawa wengi ni watu wenye familia, hiki nacho kilikuwa ni kipingamizi chengine kwa mtafiti, kwani wengi walijenga tama ya fedha zinazotokana na ujibuji wa maswali ya utafiti kwa asilimia kubwa, watu wengi wa umri kama huu walikuwa na dhana ya kwamba wanapotezewa muda wao, hivyo walitarajia malipo ili kukidhi haja zao za mahitaji katika familia zao. Ilimbidi mtafiti atoe elimu nyengine kwa watafitiwa wa kundi hili ili kuweza kutoa ushirikiano uliohitajika.

3.10 Hitimisho

Sura hii imefafanua ni namna gani utafiti huu umefanyika. Sehemu ya kwanza imeelezea eneo la utafiti. Sehemu ya pili imefafanua kundi lengwa. Sehemu ya tatu imefafanua sampuli ya utafiti. Sehemu ya nne imeelezea mchakato wa usampulishaji wa kundi lengwa. Sehemu ya tano imechanganua mbinu za utafiti. Sehemu ya sita imeelezea sababu za kuchaguliwa mbinu hizo. Sehemu ya saba imetaja vifaa vilivyotumika katika utafiti huu na sehemu ya mwisho imeelezea na kufafanua changamoto alizozipata mtafiti wakati wa kukusanya data.

SURA YA NNE

4.0 UWASILISHAJI NA UCHANGANUZI WA DATA

4.1 Utangulizi

Si jambo la kawaida kuibuka na kutaka kuandika au kufanya tafiti au utafiti bila ya kuwa na jambo lililomgusa na kumsukuma mtu kujitupa uwanjani na kuanza kusaka ufumbuzi juu ya mambo au jambo linaloihusu jamii yake.

Dhamira kuu ndio dira ya kazi yoyote yenye kufanyiwa utafiti. Lengo na madhumuni ya utafiti huu unaohusu Matumizi ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto katika lugha ya Kiswahili ndio ilikuwa kiu ya mtafiti ili kuweka wazi gonjwa lililoikumba jamii husika. Katika utafiti huu mtafiti ametumia data za msingi. Data za msingi kama alivyowahi kusema Vertanian (2011) kuwa ni data ambazo zimekusanywa na mtafiti kufanya utafiti kwa kutumia mbinu kama usaili, hojaji, ushiriki, ushuhudiaji au mbinu nyengine zozote. Mbinu ya usaili (mahojiano), hojaji, na ushuhudiaji ndizo zilizotumiwa na mtafiti katika utafiti huu. Mtafiti huzitumia data katika kufikia lengo lake alililolifikira kuwa ni ovu au jema ndani yake na kuweza kuieleza jamii kama sehemu ya wajibu wake. Data hizi moja kwa moja hutoka kwa watafitiwa. Katika utafiti huu tumepata data za aina tatu. Aina ya kwanza ni data ya ujumbe mfupi katika mitandao ya kijamii, aina ya pili ni data zilizokusanywa kutokana na mawazo na maoni ya watafitiwa yaliyokusanywa na mtafiti baada ya kufanyiwa watafitiwa mahojiano kuhusu matumizi ya lughatandawazi katika Kiswahili na aina ya tatu mtafiti alikusanya data kwa kushuhudia mijumbe mbali mbali iliyotumwa katika mitandao ya kijamii. Data hizi

zilizopatikana kutoka katika aina zote tatu za ukusanywaji, zimegawiwa na kuchambuliwa kwa kufuata aina tatu za sampuli. Ili kurahisisha ubainishaji, mtafiti ameyaita makundi haya kama Sampuli A, Sampuli B na Sampuli C. Sampuli A ni vijana wa umri kati ya miaka 22 hadi miaka 26, Sampuli B ni vijana wa umri kati ya miaka 27 hadi miaka 35 na Sampuli C ni umri wa makamo kiasi cha miaka 36 na kuendelea .

Mchanganuo huu aliupendelea mtafiti ili kumpa urahisi wa kuzikusanya data pamoja na wepesi wa kuzifanyia uchunguzi na ulinganishi wa kile alicholenga kukipata. Mwelekeo na dira kuu ya kuzifanyia uchambuzi data hizo ilikuwa ni kuzingatia malengo mahsusi ya utafiti kama yalivyoelezwa katika sura ya kwanza. Sura hii inaanza kwa kuwasilisha data na kumalizia na uchambuzi wa data hizo

4.2 Mitindo ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii

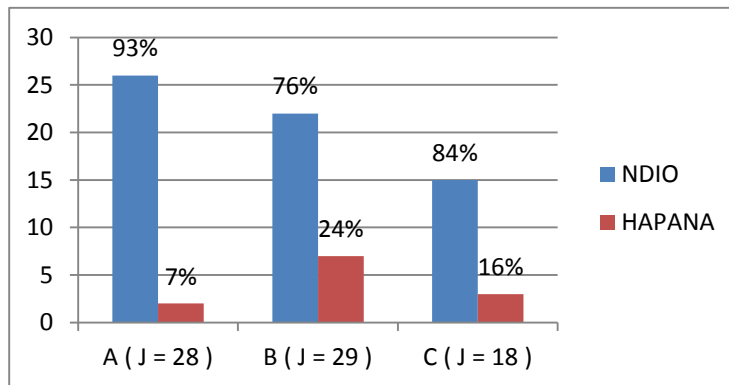
Lengo la awali miongoni mwa malengo ya utafiti huu ni kuweza kufahamu mitindo mbalimbali inayotumiwa wakati wa kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Mifano ya mitandao ya kijamii inayokusudiwa ni kama vile facebook, twitter, whatsapp, Instagram na mitandao ya aina nyengine inayotumika katika mawasiliano. Mbinu kama hojaji, mahojiano na uchunguzi ziliweza kumsaidia sana mtafiti kuona uhalisia wa mambo juu ya lughatandawazi inavyotumika wakati wa kutuma ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii. Mtafiti aliweza kujiridhisha kwa kupata majibu ya maswali yanayohusiana na lengo lake la mwanzo la utafiti wake huu. Majibu yake yamechambuliwa hapo chini kama ifuatavyo: -

4.2.1 Majibu ya Watafitiwa

Jedwali Na. 4.1: Idadi ya Watafitiwa Wanaotumia Lughatandawazi

Sampuli ya Watafitiwa	Ndio		Hapana	
	Jumla	Asilimia	Jumla	Asilimia
Sampuli A (J = 28)	26	93	2	7
Sampuli B (J = 29)	22	76	7	24
Sampuli C (J = 18)	15	84	3	16

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

Kielelezo Na. 4.1: Idadi ya Watafitiwa Wanaotumia Lughatandawazi

Kwa kutumia njia ya hojaji, jumla ya watafitiwa 75 walishiriki katika utafiti huu, na majibu yao yalikuwa kama hivi: -

Watafitiwa 28 walishiriki kutoka sampuli A. Miongoni mwa watafitiwa hao waliosema ndio ni 26 sawa na asilimia 93%. Waliokataa kwa kusema hapana walikuwa ni 2 sawa na asilimia 7%. Sampuli B washiriki walikuwa ni 29. Waliokubali kwa kuafiki kauli ya ndio, walikuwa 22 sawa na asilimia 76%.

waliokataa kwa kujibu hapana jumla yao walikuwa 7 sawa sawa na asilimia 24%. Kutoka sampuli C, watu 18 walishiriki kikamilifu kumsaidia mtafiti kufikia lengo lake. Watu 15 sawa na asilimia 84% waliafikina na jibu ndio. Watu watatu, sawa na asilimia 16% walitoa jibu la hapana.

4.2.1.1 Maelezo ya Matokeo Data zilizokusanywa

Watafitiwa 26 sawa na asilimia 93% waliafiki kauli ya ndio katika sampuli A. Katika sampuli B watafitiwa waliotowa jibu la ndio ni 22 sawa na asilimia 76%. Watafitiwa 15, sawa ana asilimia 84%, kutoka Sampuli C walioafiki kauli ya ndio. Watu wote hao walijibu kwa umakini wa hali ya juu hojaji za mtafiti zinazohusu utumiaji wa lughatandawazi katika mitandao ya kijamii. Idadi hii inadhihirisha wazi jumla ya watafitiwa 63 sawa na asilimia 84% ya watafitiwa wote walioshiriki kutoka katika Sampuli zote tatu, wanaotumia lughatandawazi wakati wa kuandika ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii.

Matokeo haya yenye asilimia 84% yanaashiria yanampa ujasiri mtafiti kukubali na kuridhika pasi na shaka yoyote kuwa utumiaji wa lughatandawazi umechukua nafasi kubwa kwenye mitandao ya kijamii. Ipo asilimia ndogo sana miongoni mwa watafitiwa waliokataa. Wamepingana na jibu la ndio na kusema hapana. Jumla ya watu waliopingana na jibu la ndio ni 12 kutoka katika sampuli zote tatu. Idadi hiyo inaakisi asilimia 16% ya watafitiwa wote. Sababu za msingi za idadi hii ndogo kutokupendelea kutumia lughatandawazi ni kwamba njia hii kwa maoni yao sio sahihi na yenye kukubalika katika taratibu za lugha ya Kiswahili. Pia watu hawa wanaogopa kuwa warithishaji wabaya wa kizazi kijacho.

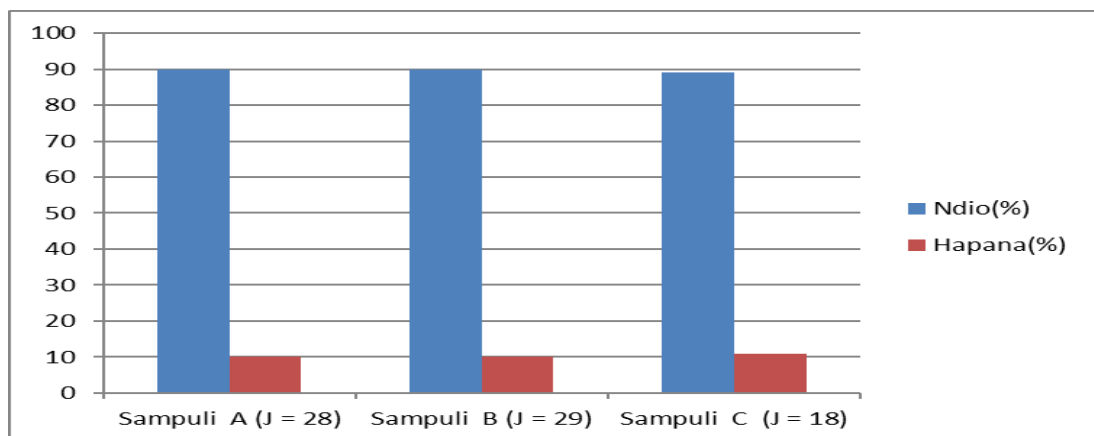
Sampuli A yenye kujengwa na vijana kati ya umri wa miaka 22 hadi 26 wanathibitisha kuwa vijana wa rika hili ndio waathirika zaidi wa utumiaji wa lughatandawazi wakati wa kuandika ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii. Sababu kubwa inayopelekea hali hiyo ni uchache wa majukumu ya kifamilia inayolikabili kundi hili. hivyo Kwa muktadha huo muda mwingi huwa wapo huru kujimwaga ndani ya mitandao na kusarifu lugha jinsi wanavyopenda.

Jadweli Na. 4.2: Idadi ya Watafitiwa Waliowahi Kutumiwa Ujumbe Wenye

Muundo wa Lughatandawazi

Sampuli ya watafitiwa	Ndio		Hapana	
	Jumla	Asilimia	Jumla	Asilimia
Sampuli A (J = 28)	25	90	3	10
Sampuli B (J = 29)	26	90	3	10
Sampuli C (J = 18)	16	89	2	11

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

Kielelezo Na. 4.2: Idadi ya Watafitiwa Waliowahi Kutumiwa Ujumbe Wenye

Muundo wa Lughatandawazi

Mtafiti alipata kutoka Sampuli A watafitiwa 25 waliokubali kwamba waliwahi kutumia ujumbe wenye muundo wa lugha tandawazi. Idadi hiyo ni sawa na asilimia

90% ya watafitiwa wote. Watafitiwa 3 sawa na asilimia 10% ndio waliotoa kauli ya hapana. Sampuli B iliyokuwa na watafitiwa 29, ilitoa watafitiwa 26 sawa na asilimia 90% walisema ndio. Watafitiwa 3 sawa na asilimia 10% walikataa kwa kusema hapana. Sampuli C ilikuwa na watafitiwa 18. Watafitiwa 16 kati yao sawa na asilimia 89% walikubaliana na jibu la ndio. Watafitiwa 2 tu, sawa na asilimia 11% ndio waliosema hapana.

4.2.1.2 Maelezo ya Matokeo ya Data zilizokusanywa

Kwenye Jedwali namba 3 mtafiti alikuwa na watafitiwa 25 katika Sampuli A. Asilimia (90%) katika kundi hili walionesha kuwa wamewahi kutumia lughatandawazi katika mawasiliano. Watafiti wa Sampuli B walikuwa ni 26 ambao nao walikubali kwa asilimia (90%) kwamba weshawahi kutumia lughatandawazi katika mawasiliano yao kwenye mitandao ya kijamii. Sampuli C ilikuwa na watafitiwa 16. Asilimia (89%) kati yao walisema kwamba ndio wameshawahi na wanaendelea kutumia lughatandawazi kwenye mawasiliano yao kwenye mitandao ya kijamii. Watafitiwa katika Sampuli zote tatu wanaonesha kuwa walishawahi kutumiwa ujumbe kwenye mitandao ya kijamii ikiwa imebeba kwa asilimia kubwa lughatandawazi. Matokeo haya yanampa hisia zizizo na shaka mtafiti kuwa hata kama si mshabiki wa kutuma ujumbe wenye lughatandawazi katika mitandao ya kijamii basi utatumiwa kutoka kwa ndugu, jamaa na marafiki wenye kutumia mitandao hiyo.

Hivyo shaka aliyokuwa nayo mtafiti juu ya utumiaji wa lugha tandawazi haikuwa na dosari yoyote kutoa matokeo haya. Hii ni baadhi ya mifano ya lughatandawazi: -

Jadweli Na 4.3: Mifano ya Ujumbe uliobeba Lughatandawazi katika Muundo wa Sentensi

Namba	LUGHA TANDAWAZI	MAANA FAFANUZI
1	2O8 ucku	Tuonane usiku
2	2takuwa pa1 cku ya j3	Tutakuwa pamoja cku ya j3
3	6ki kutu100 lg yko	Sitaki kutumia lugha yako
4	Nitakwenda PBA x1	Nitakwenda Pemba mara moja
5	Mm + ww 2tapenda+ x+	Mimi na wewe tutapendana sana
6	2kutane x 2 ucku	Tukutane saa mbili usiku
7	2+kula ma2nda	Tunakula matunda
8	Bb hajmb kdg	Bibi hajambo kidogo
9	2me6 xx hv	Tumesita sasa hivi
10	Mm cjui 7bu	Mimi sijui sababu
11	2lia ww	Tulia wewe
12	2+ m2 m1 2	Tuna mtu mmoja tu
13	Ukifika utanicall	Ukifika utanipigia
14	Cc wte ni wageni	Sisi wote ni wageni
15	Ni2mie sms	Nitumie ujumbe
16	Bado dkk kdg	Bado dakika kidogo
17	Km co yy ni ww	Kama sio yeye ni wewe
18	Nimeckia ku+ mali ye2	Nimesikia kuna mali yetu
19	Amelala coz a+umwa	Amelala sababu anaumwa
20	Km vp ctokuja	Kama vipi sitokuja
21	Nitapiga mm cm	Nitapiga mm simu
22	So umelala	Kwahiyo umelala
23	Cpendi kelele zako bac 2	Sipendi kelele zako basi tu
24	Kdg ki+mtosha	Kidogo kinamtosha
25	V2 km iv	Vitu kama hivi
26	Vp bro 2tachat leo?	Vipi kaka tutawasiliana leo?
27	Nipo mku5ni	Nipo mkutanoni
28	Umechukua ha2a gn?	Umechukua hatua gani?
29	Nitakuja j5 chuo	Nitakuja jumatano chuoni
30	2naombwa kuja oficn na rict za malipo j5	Tunaombwa kuja ofisini na risiti za malipo Jumatano
31	Tutakwenda x kwa x	Tutakwenda mara kwa mara
32	2po pmj ktk ili	Tupo pamoja katika hili
33	U+taka k2 gn?	Unataka kitu gani?

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

Jadweli Na 4.4: Mifano ya Ujumbe uliosheheni Lughatandawazi katika Umbo la Virai

Namba	Lugha Tandawazi	Maana Fafanuzi
1	6ki ki2	Sitaki kitu
2	Nimefika 4ro	Nimefika forodhani
3	Pa 1 + yote	Pamoja na yote
4	1 kwa 1	Moja kwa moja
5	Wkt huu	Wakati huu
6	Ww upo sw	Wewe upo sawa
7	Sema mpz	Sema mpenzi

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

Jadweli Na 4.5: Mifano ya Ujumbe ulioingizwa Lughatandawazi katika Muundo wa Maneno

Namba	Lugha Tandawazi	Maana Fafanuzi
1	P	Poa
2	G9	Usiku mwema
3	4mu	Fomu
4	Kwnn	Kwanini
5	2me6	Tumesita
6	Rict	Risiti
7	Coni	Sioni
8	cckii	Sisikii

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

4.2.1.3 Maelezo ya Matokeo ya Data zilizokusanywa

Mifano aliyoaanisha mtafiti kutoka jadweli 04, 05 na 06, yanaonesha kwamba, watafitiwa wengi hutumia lugha mchanganyiko wakati wa kuandika ujumbe. Lugha hiyo mara nyingi hutumika bila kuzingatia sarufi ya Kiswahili. Mchanganyiko wa namba na herufi ndio ilioshika kasi ili kufisha ujumbe wanaokusudia watu wanaowasiliana.

1. S: = Sentensi

T: = Tafsiri

Mfano:-

S: 2+kula 2nda

T: Tunakula tunda

Katika mfano huu kuna ufupishaji wa neno “tunakula” uliofanyika kwa kutumia namba 2 na alama ya kujumlisha, pia kuna ufupishaji wa neno “tunda” uliofanyika kwa kutumia namba 2. Namba mbili imepewa tafsiri yake ya Kiingereza “two” na imesimama badala ya silabi ‘tu’ katika Kiswahili. Vile vile alama ya kujumlisha “+” imepewa tafsiri ya neno ‘na’ ikiwakilisha silabi ‘na’ katika Kiswahili.

Mfano mwingine

2. S: Km c yy ni ww

T: Kama si yeye ni wewe

Katika mfano huu kuna ufupishaji wa maneno “kama”, “yeye” na “wewe”. Ufupishaji huu umefanyika bila kutumia namba lakini umefanyika kwa kudondosha irabu, katika neno “kama”, Irabu iliyodondoshwa ni /a/ na /a/ na kutumika kifupisho “km”. Halikadhalika katika maneno “yeye” na “wewe” irabu zilizodondoshwa ni /e/ na /e/ na kutumika kifupisho “yy” na “ww”. Vifupisho hivyo sio sanifu na sio matumizi sahihi ya lugha ya Kiswahili.

Vile vile, mofimu ya ukanushi “si” imeandikwa “c” ikimaanisha “si”. Katika mfano huu mofimu ya Kiswahili ya ukanushi “si” imewakilishwa na herufi ya Kiingereza

“c” bila ya kufuatanishwa na irabu yoyote. Mtindo huu umesababisha herufi ya Kiingereza “c” kuwa ni miongoni mwa silabi za Kiswahili ambapo mtindo huu si wa ukweli. Kwa mantiki hiyo matumizi ya mtindo wa lughatandawazi hauzingatii herufi zisizokuwemo katika Kiswahili. Kama herufi ya Kiingereza “c” haimo katika alfabeti wala silabi za Kiswahili. Hali hii imepelekea kuingizwa maneno yasiyokuwemo na yasiyokubalika katika lugha ya Kiswahili.

Mfano mwingine

3. S: Nipo mku5ni

T: Nipo mkutanoni

Katika mfano huu kumefanyika ufupishaji katikakati ya neno “mkutanoni”. Silabi mbili za katikati ya neno “mkutanoni” zimedondoshwa na badala yake imetumika namba “5” ambayo imepewa tafsiri kwenye lugha ya Kiswahili “tano” ikiwakilisha silabi mbili za Kiswahili ambazo ni {ta} na {no}.

Mfano mwengine

4. S: P

T: Poa

Katika mfano huu kuna ufupishaji wa neon “poa” ambao umefanyika kwa kutumia herufi moja tu “p”. Ufupishaji huu umefanyika kwa kudondosha irabu /o/ na /a/ ingawa kifupisho hiki hakimo kwenye lugha ya Kiswahili.

Mfano mwengine

5. S: Nimefika 4ro

T: Nimefika Forodhani

Katika mfano huu neno Forodhani limefupishwa, kwa kudondoshwa silabi zake mbili za mwisho (dha na ni). Silabi fo imewakilishwa na namba 4, ambayo katika Kiingereza hutamkika four.

Kiukweli matokeo ya jumla aliyoyapata mtafiti kupitia swali lake lilo ndani ya hojaji yanathibitisha ukweli wa mambo kuwa watafitiwa mara nyingi wanapoandika ujumbe au kupokea ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii kwa asilimia 84%, ujumbe huo hubeba lughatandawazi. Lughatandawazi inayotumika kwa kweli inakinzana na usanifu wa lugha ya Kiswahili, ingawa kwa kiasi kikubwa misamiati inayotumika ni ya Kiswahili. Mtindo huo unajengwa zaidi na kutumia matamshi yenye uasili na Kiswahili au Kiingereza pia nambari na mwisho hutumia mtindo wa kudondosha irabu.

Moh'd (2013) amewahi kuthibitisha kuwa watumiaji wakubwa zaidi wa lughatandawazi ni vijana hasa walioko masomoni kuanzia kiwango cha darasa la kumi na moja (F.III) na kuendelea. Moh'd ameendelea kusema kwamba wengi miongoni mwa vijana huwa wana uwelewa wa utumiaji wa simu au vitu vyengine vyenye kutumika katika kutuma ujumbe.

Hitimisho juu ya hoja hii ni kwamba, utafiti huu umebaini kwamba lughatandawazi ina sura au miundo tofauti itumikayo wakati wa kutuma ujumbe katika mitandao ya kijamii au katika simu za mkononi (Mobile Phone). Huku watumiaji wa lugha

wanashindwa kuchunga sheria za uandishi katika lugha ya Kiswahili. Mara nyingi watumiaji wa lugha tandawazi hujikuta wanatumia uchanganyaji wa misimbo, kukata maneno na utumiaji wa nambari ni ishara ya kutokujali kwa watumiaji hao

4.3 Kueleza Sababu za Kutumia Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii Wakati wa Kuandika Ujumbe

Utafiti huu ulitaka kufahamu sababu za msingi ambazo huwasukuma watumiaji wa mitandao ya kijamii kutumia lughatandawazi wakati wa kuandika ujumbe. Dhamira hii ilifanikiwa kwa kujaza majibu ya swali kwenye hojaji na kupitia mahojiano mahojiano ambayo aliyafanya mtafiti. Majibu ya swali linalohusu sababu hizo kwa watafitiwa zilionekana kupitia njia km mbili.

4.3.1 Majibu ya Watafitiwa

Jedwali Na 4.6: Sababu ya Kutumia Lughatandawazi Katika Kuandika Ujumbe Ndani ya Mitandao ya Kijamii

Sampuli ya Watafitiwa	Sababu za kutumia lughatandawazi				
	I	II	III	IV	V
Sampuli A (J = 28)	26	24	23	27	22
Sampuli B (J = 28)	23	26	21	20	20
Sampuli C (J = 18)	13	14	11	15	16
JUMLA	62	64	55	62	58

Data kutoka Uwandani 2017

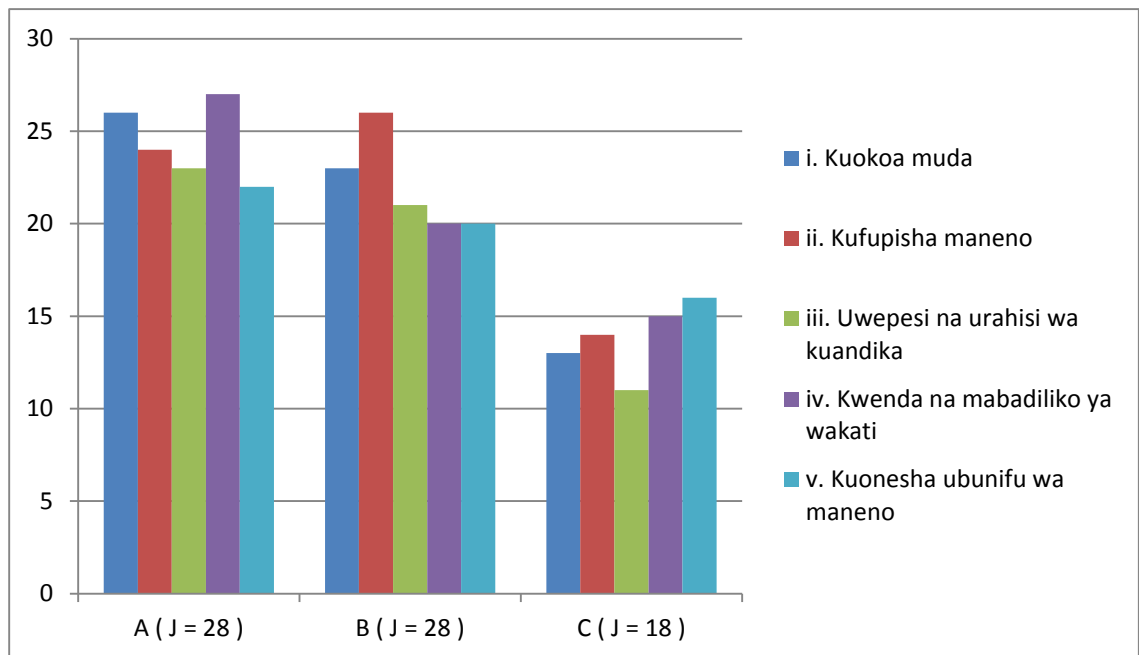
i = Kuokoa muda

ii = Kufupisha maneno

iii = Uwepesi na Urahisi wa kuandika

iv = Kwenda na mabadiliko ya wakati

v = Kuonesha ubunifu wa maneno

Kielelezo Na. 4.3: Sababu ya Kutumia Lughatandawazi Katika Kuandika Ujumbe Ndani ya Mitandao ya Kijamii

4.3.1.1 Kuokoa Muda

Miongoni mwa sababu walizozielezea watafitiwa juu ya kwanini hupendelea kutumia lughatandawazi ni kuokoa muda. Hii inadhihirishwa na jadweli namba 2 ambapo sababu hii watafitiwa waliichagua mara 62. Watafitiwa wa Sampuli A waliichaguwa sababu hii mara 26. Sababu hii ilichaguliwa mara 23 na watafitiwa kutoka Sampuli B. Mara 13 sababu hii iliafikiwa na watafitiwa kutoka Sampuli C.

Tafsiri ya Matokeo: Watafitiwa waliotoa sababu ya kuokoa muda wameichagua Sampuli hii mara 62 sawa na asilimia 83%. Watafitiwa hawa wamesema huandika

lughatandawazi wakati wa kutumia ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii kwa sababu ya kuokoa muda. Matokeo haya yanaonesha jinsi watafitiwa walivyokuwa na umakini wa hali ya juu kwenye suala la kuepuka upotezaji holele wa muda. Watafitiwa hawa wanaonekana wazi kwamba wanajali mno muda, kiasi ambacho hata wakati wa kufanya mawasiliano na wengine hulazimika kutumia lugha tandawazi kwa lengo la kuokoa huo muda. Hutumia mbinu za lugha tandawazi ili mradi tu ujumbe uwe umefahamika kwa mtu anaetumiwa. Ingawa matokeo yameonekana kwamba muda una nafasi ya kipekee kwa watafitiwa wakati wa kandika ujumbe katika mitandao ya kijamii lakini inaonesha kuwa watafitiwa hawajali sana umuhimu wa matumizi sahihi ya kanuni za lugha katika uandishi wao. Data zilizokusanywa na mtafiti zilionyesha kwamba mtindo wa matumizi ya lughatandawazi ndio umetamalaki zaidi bila kuzingatia sarufi ya lugha yenyewe. Kwa vile watumiaji wa lughatandawazi wengi wao ni vijana wa rika kati ya miaka 22 hadi 26, yumkini kuwa ndio sababu iliyopelekea sababu hii kuchaguliwa kwa mara 26 kutoka katika kundi hilo. Kundi hili kutokana na umri wake limebainika kuwa halijali sana kanuni za uandishi hata kwa baadhi ya mambo yanayohusu maisha yao binafsi. Kwa muktadha huu, upo umuhimu kwa wadau mbali mbali kutoa elimu kwa kundi hilo juu ya kufuata na kuzingatia kanuni na sarufi ya lugha husika.

4.3.1.2 Kufupisha Maneno

Hii ilikuwa ni sababu ya pili, ambapo mtafiti alipenda kufahamu kwanini lughatandawazi hutumiwa zaidi na watafitiwa aliowachagua katika utafiti wake. Iligundulika kwamba lughatandawazi hutumika ikiwa na lengo la kufupisha maneno ili ujumbe uwe mfupi zaidi lakini wenye kubeba maana kamili iliyokusudiwa na

mtumiaji. Jedwali namba 2 linaonesha jinsi lughatandawazi inavyotumika katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Jibu hili limerejelewa mara 64 sawa na asilimia 86%. Kati ya hizo Sampuli A waliichagua sababu hii mara 24, Sampuli B waliichagua mara 26 na Sampuli C waliichagua mara 14. Sababu hii ni ya mwanzo kwa kupata idadi kubwa ya kuchaguliwa na watafitiwa. Sampuli B ndio inayoongoza kwenye sababu hii kwa kuchaguliwa mara 26.

Tafsiri ya Matokeo: Lughatandawazi hutumiwa zaidi ya watafitiwa kwa kutaja sababu ya kufupisha maneno ili ujumbe uwe mfupi lakini wenye kubeba dhamira zote kwa msingi, aidha kuepusha kumchosha msomaji. Watafitiwa hujisikia tabu sana wakati wa kutuma ujumbe katika mitandao ya kijamii kuandika kwa kuzingatia kanuni za lugha na sarufi timilifu, hivyo hutumiwa maneno kwa herufi jambo ambalo hulazimika kuchanganya herufi, nambari na hata baadhi ya wakati hutumia lugha zaidi ya moja ili kuweza kufikisha ujumbe walioukusudia. Ili kuwasilisha mawazo waliyoyakusudia kwa mlengwa ndani ya ujumbe huo, inaonekana watafitiwa hulazimika kuweka maneno ya makato jambo ambalo hupelekea kutokujali kufuata sarufi na kanuni za matumizi sahihi ya lugha. Kwa mfano kuna baadhi ya maneno hutumika kwa matumizi yasiyo sahihi na kuandikwa kwa kudondoshwa irabu na sababu hii imeungwa mkono na Sampuli zote tatu, hili halina maana kwamba watafitiwa hawana uwezo au hawatambui kanuni na safufi ya lugha bali husukumwa zaidi ma maamuzi yao binafsi na mapenzi ya watumiaji wengi wa mtindo huu.

4.3.1.3 Urahisi wa Kuandika

Hii ilikuwa sababu ya tatu iliyooneshwa na watafitiwa wakati wa kufanya utafiti huu.

Inaonekana kwamba watafitiwa hutumia lughatandawazi kutokana na wepesi na rahisi wa kuandika ujumbe. Jadwali namba saba limebainisha kuwa watafitiwa wliichagua sababu hii mara 55 sawa na asilimia 74%. mara 23 iliichaguliwa na watafitiwa kutoka Sampuli A. Mara 21 ilichaguliwa na watafitiwa kutoka Sampuli B na mara 11 zilichaguliwa kutoka Sampuli C. Sampuli A inaongoza katika kukubali sababu hii, ikifuatiwa na Sampuli B na mwisho ni Sampuli C.

Tafsiri ya Matokeo: Utafiti umeonesha kwamba hii ilikuwa sababu nyengine inayowasukuma watafitiwa kutumia lughatandawazi katika kuandika ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii. Urahisi na wepesi wa kuandika ulitajwa kama sifa kubwa ya utumiaji wa mtindo huu, ufupishaji wa maneno ikiwemo kutumia herufi, nambari na lugha zaidi ya moja ndio chanzo kikuu cha ufunguaji milango kwa watafitiwa kutumia lughatandawazi kwenye uandishi wa ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii, jambo ambalo huwapa watumiaji uharaka wa kuwasiliana.

Mlango huu umewaibuwa vijana wengi kujiingiza katika utumiaji wa mitandao ya kijamii na kuweza kuwasiliana na ndugu, marafiki n.k. Hata baadhi ya makampuni ya simu, hutoa punguzo maalum kwa watumiaji wake wenye kutumia Intaneti kwa baadhi ya nyakati fulani ili kuwapa fursa ya kufanya mawasiliano na wengine wawapendao. Jambo hili kwa kiasi kikubwa linatoa mwanya wa utumiaji wa mitandao ya kijamii na kupelekea utumiwaji wa lughatandawazi.

4.3.1.4 Kwenda na Mabadiliko ya Wakati

Wahenga walisema kuwa wakati ndio wenye kushika mpini juu ya kila kitu katika dunia hii. Jambo hili linathibitishwa na watafitiwa juu ya sababu za kutumia

lughatandawazi wanapoandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii. Sampuli A yenye watafitiwa wa umri kati ya miaka 22 hadi 26 wameichagua sababu hii mara 27, watafitiwa kutoka Sampuli B waliichagua mara 20 na mwisho Sampuli C wakaikubali kwa mara 15, hii ni sawa na kuchaguliwa kiujumla mara 62, sawa sawa na asilimia 83%.

Tafsiri ya Matokeo: Ni dhahiri kuwa waliowengi hupenda kwenda na wakati. Watu wengi hawapo tayari kuachwa nyuma katika jambo lolote linaloingia. Kwa sababu hiyo watafitiwa wanasema kwamba. Kwa ujumla wao wanatumia mtindo wa lughatandawazi kwani huo ndio mtindo uliopo mitaani. Hivyo hulazimika kutumia lugha hii ili na wao wawe sehemu ya mabadiliko yaliyomo ndani ya jamii yao.

Mtafiti hakupatwa na mshangao wala hofu kwa watafitiwa kwa kulichagua swali la kwenda na wakati, kwani elimu ya Falsafa ya tabia za binadamu inakiri kwamba vijana huwa na hisia za hali ya juu katika kuonesha utofauti wa mambo katika sehemu zote za maisha ndani ya jamii. Ukizingatia zaidi katika matokeo ya utafiti juu ya suala la kwenda na wakati, utaona kwamba Sampuli A inayojengwa na vijana wenye umri kati ya miaka 22 hadi 26, ndio walioichagua sababu hii mara 27, kati ya watafitiwa 28 walioshiriki katika kujibu swali hili. Hii ni ishara tosha kwamba umri huu ndio ambao ujana wa mtu unatamalaki zaidi kuliko wakati mwengine. Aidha kwa vile mara nyingi mabadiliko mengi huanzia kwa vijana kwani ndio wenye shauku ya kuona wamekwenda na wakati, haikuwa jambo la kushangaza kwa mtafiti kupata matokeo haya.

4.3.1.5 Ubunifu wa Maneno

Imetajwa kuwa miongoni mwa sababu za watafitiwa kutumia lughatandawazi ni kuonesha ubunifu na umahiri wa kipekee wa utumiaji wa lugha wakati wa kuandika ujumbe katika mitandao ya kijamii. Jadweli nambari 7 linathibitisha hilo, kwa kubainisha sababu hii. kutokana na kuchaguliwa mara 58, huku watafitiwa kutoka Sampuli A wakiwa vinara kwa kuikubali sababu hii mara 22, Sampuli B mara 20 na mwisho Sampuli C mara 16.

Tafsiri ya Matokeo: Watafitiwa hawakuacha kuweka bayana juu ya sababu zinazowasukuma kutumia lughatandawazi ni kuonesha ubunifu na umahiri wa kuisarifu lugha. Jambo hili kwa kweli hatuwezi kulipinga kwa vile awali wameshaonesha kutokujali matumizi sahihi ya kanuni za lugha na uchungaji wa sarufi yake. Hivyo kila mmoja miongoni mwao huwa na uhuru wa kutosha katika kuandika ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii. King’ei (2010) alisema lugha ya vijana wa kileo hugubikwa na ubunifu wa hali ya juu, pamoja na kuelemeza na uvunaji mkubwa wa kanuni za kisarufi. Aidha mitindo kama hii bado haijafanyiwa maboresho yoyote ili kuingizwa katika mitaala na kuekewa kanuni za utumiaji wake. Kuna utofauti mkubwa kati ya uandishi wa ndani ya mitandao ya kijamii na uandishi wa barua za kawaida na hata zile za kiofisi. Matokeo kama haya yanatupa tafsiri ya moja kwa moja kuwa mara nyingi ubunifu wa vijana siku zote huleta kitu kipya kama ulivyo kwa lughatandawazi. Hata hivyo kila mwandishi wa ujumbe hujaribu kuonesha upekee ili kujitofautisha na wengine, hili hujitokeza hata katika maisha ya kawaida, vijana hutofautiana hata katika kutembea, kuzungumza na mfumo mzima wa maisha yao. Tafiti nyingi zimefanyika zenye uhusiano na mada hii, kwa mfano

Grinta na Eldrige (2001) wamesema sababu kuu ya utumiaji wa lughatandawazi ni haraka, kupunguza gharama, urahisi n.k, vile vile Al – Khatib na Sabah (2008) walionesha sababu za kuchanganya lugha zaidi ya moja, utumiaji wa nambari na hata ukataji wa maneno inatokana na uwepesi wa kuandika ujumbe wenyewe, utafiti wa karibuni zaidi ni wa Nunuu (2013) nae ameorodhesha sababu zenye kufanana na tafitii za awali.

4.4 Athari za Lughatandawazi katika Kiswahili

Dhamira nyengine ya utafiti huu, ilikuwa ni kupata maoni kutoka kwa watafitiwa juu ya athari zinazoweza kujitokeza katika lugha ya Kiswahili iwapo jamii hii ya vijana itaendelea kutumia lughatandawazi. Mtafiti akitumia mbinu ya hojaji na mahojiano binafsi (Orall Interview) ameweza kupata mawazo na maoni tofauti kutoka kwa watafitiwa. Maoni hayo yanayoeleza athari ya lughatandawazi katika Kiswahili, kupitia majibu ya watafitiwa na uchambuzi yakinifu uliofanywa na mtafiti wa kazi hii. Utafiti huu ulibaini kwamba lughatandawazi inajenga athari hasi zenye kuvunja haiba na umurua wa lugha ya Kiswahili. Utafiti uligundua kutoka majibu ya watafitiwa kuwa athari hizo zinaweza kugawika katika namna kuu mbili. Zipo athari za kiisimu na ambazo si za kiisimu. Tukianza na zile athari ambazo tulizozita za za kiisimu matokeo yalikuwa kama ifuatavyo: -

4.4.1 Majibu ya Watafitiwa Juu ya Athari za Kiisimu

Jedwali Na. 4.7: Athari za Kiisimu zitokanazo na utumiaji wa Lughatandawazi katika mitandao ya Kijamii kwenye Kiswahili

Sampuli ya Watafitiwa	ATHARI ZA KIISIMU				
	A	B	C	D	E
Sampuli A (J = 29)	13	12	11	15	19
Sampuli B (J = 28)	16	18	18	17	23
Sampuli C (J = 18)	14	11	13	12	16
JUMLA	43	41	42	44	58

Chanzo: Data Kutoka uwandani

Ufunguo:

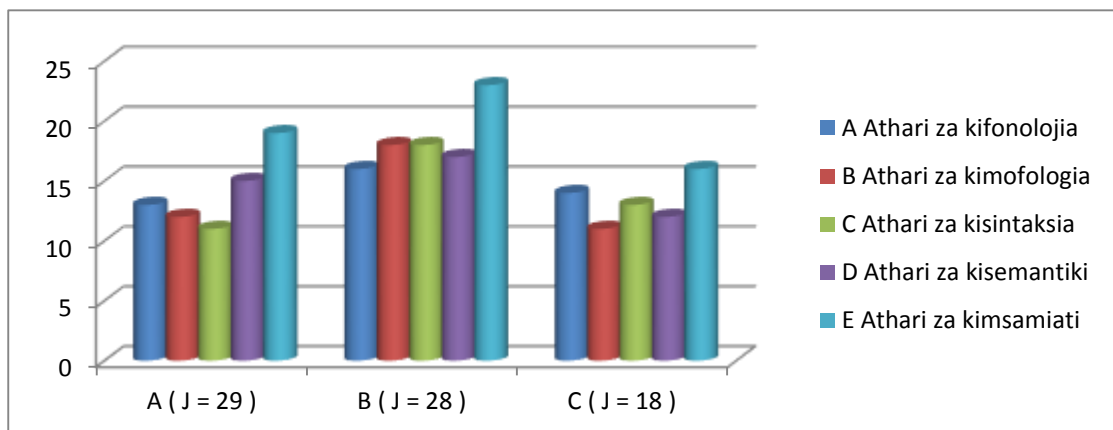
A = Athari za Kifonolojia

B = Athari za Kimofolojia

C = Athari za Kisintaksia

D = Athari za Kisemantiki

E = Athari za Kimsamiati

Kielelezo Na 4.4: Athari za Kiisimu Zitokanazo na Utumiaji wa Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii Kwenye Kiswahili

4.4.1.1 Athari za Kiisimu

Athari ni neno sanifu la lugha ya Kiswahili lenye maana ya ufa au mwanzo wa kuanza kwa tatizo au kujitokeza kasoro katika jambo fulani. Ama athari za Kiisimu zinaonesha ni kasoro zinazoikumba lugha fulani kupitia vipengele muhimu vinavyojenga lugha husika, hivyo hapa tunasema athari hizi za Kiisimu katika Kiswahili ni katika viungo vyake kama fonolojia, mofolojia msamiati n.k

4.4.1.1.1 Athari za Kifonolojia

Watafitiwa walibainisha athari ya awali kuwa ni ya Kifonolojia, huku jadweli letu likionesha jumla ya uchaguzi wa watafitiwa kuwa ni mara 43, kati ya hizo Sampuli A waliichagua mara 13, Sampuli B waliichagua mara 16 na Sampuli ya mwisho C waliichagua mara 14. Idadi hii inaongozwa na Sampuli B.

Tafsiri ya Matokeo: Fonolojia ni taaluma inayohusu utaratibu wa mpangilio matamshi au sauti (fonimu) yanayojenga lugha husika. Watafitiwa katika utafiti huu wameeleza kuwa miongoni mwa athari kubwa zinazoikumba lugha ya Kiswahili kwenye matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya Kijamii ni kubadili na kugeuza baadhi ya herufi na sauti za lugha ya Kiswahili. Mbadiliko huu ndio unaoleta athari katika lugha. Tofauti za sauti ndizo zinazoleta utofauti wa kimaana wakati mtu anapotamka neno. Aidha, sauti ndizo zinazotumika kuunda silabi, pia silabi zinazotumika kutengeneza maneno ya lugha. Katika mitandao ya kijamii baadhi ya nambari huchanganywa na baadhi ya sauti za lugha ya kiingereza katika uandishi wa ujumbe kwenye mitandao ya kijamii kwa malengo ya kuwakilisha herufi na silabi za lugha ya Kiswahili.

Mtafiti ametoa mifano maridhawa ili kuonesha na kuikinaisha jamii juu ya athari hizi zinazoikumba lugha yetu adimu na adhimu ya Kiswahili. Amefanya hivyo kwa lengo la kuitahadharisha jamii na vyombo vinavyohusika kuchukua hatua zinazofaa.

Mfano wa awali ni herufi ‘C’ ya lugha ya Kiingereza inasimama badala ya ‘si’ katika Kiswahili, Inawakilisha silabi ‘si’ kwenye maneno ya Kiswahili kama vile cwezi (siwezi), cna (sina). Pia namba ‘2’ hutamkwa ‘two’ ikiwa inafanya kazi ya silabi ‘tu’ kwenye maneno ya Kiswahili kama vile 2ma (tuma), m2 (mtu), 2natakiwa (tunatakiwa).

Halikadhalika mfano mwengine ni utamkaji wa tarakimu za kihisabati kupewa sifa za silabi za Kiswahili. Mfano utamkaji wa namba ‘7’ katika tarakimu za Kihisabati hii inasimama badala ya ‘saba’ katika Kiswahili ikiwakilisha neno ‘saba’ kwenye maneno ya Kiswahili kama vile kwa7bu (kwasababu). Pia utamkaji wa namba ‘1’ inawakilisha neno ‘moja’ katika maneno ya Kiswahili kama vile pa1 (pamoja), 1 kwa 1 (moja kwa moja). Mifano iliyowekwa hapo juu na mtafiti inadhihirisha ubaya wa lughatandawazi na watumiaji wasivyojali kanuni za lugha ya Kiswahili. wametumia nambari na herufi za lugha ya Kiingereza kwa minajili ya uundaji silabi za maneno ili kujenga msamiati na kuutumia katika miatandao ya kijamii. Pia wameweza kutumia tarakimu za kihisabati katika uundaji wa maneno ya Kiswahili. Hapa mtafiti anauliza maswali je njia kama hizi za uundaji wa silabi ni sahihi na salama kwa lugha yetu ya Kiswahili? Jee silabi zinazotengenezwa na kutumiwa katika mitandao ya kijamii zinakubalika katika lugha ya Kiswahili? Jee yupo mtaalamu aliyeweza kutoa mchanganuo wa silabi za lughatandawazi?

Hii inadhihirisha kuwa njia hizi za uundaji wa silabi sio sahihi na ni hatari kwa usalama wa lugha ya Kiswahili kwa kizazi kijacho. Huenda kizazi hicho kikarithishwa lugha ambayo ni tofauti kabisa na waliyokuwa wakizungumza mababu na mabibi zao, pia yumkini hata uandishi wake ukatofautika. Kwa ujumla lugha tandawazi inatowa athari hasi na mbaya sana katika fonolojia ya lugha ya Kiswahili.

4.4.1.1.2 Athari za Kimofolojia

Jadweli nambari 08 limetuonesha kuwa watafitiwa walichagua athari hii mara 41, kati yake Sampuli A waliichagua mara 12, Sampuli B waliichagua mara 18 na Sampuli C waliichagua mara 11. Idadi hii inaongozwa na Sampuli B.

Tafsiri ya Matokeo: Mofolojia ni taaluma inayojishughulisha na maumbo ya maneno pamoja na uchambuzi na uchanganuzi wake katika lugha fulani. Kwa muktadha huo athari zozote zile ndani ya maumbo ya maneno maana yake ni kuiuwa lugha yenyewe. Watafitiwa walionesha athari za matumizi ya lughatandawazi ambayo inapelekea kuharibu mambo (mofolojia) ya Kiswahili. Lugha tandawazi hujaribu kuleta uundaji wa viambishi na maneno yasiyoendana na utaratibu sahihi. Jambo hili hupelekea kuibuka mbinu chafu za uundaji wa maneno na kuharibu ustaarabu ulioasisiwa na wataalamu wa lugha ya Kiswahili. Athari hii ya Kimofolojia ndiombaya zaidi katika lugha kwani ndio kipengele kinachohusika na mfumo mzima wa uundaji wa maneno katika lugha yoyote duniani. Inaonekana kwamba, ikitokea kupata kasoro yoyote, maneno yatakayoundwa hayatakubaliwa na wataalamu wa lugha, ingawa uundaji wa maneno kwenye lughatandawazi huibua mbinu tofauti kama vile, utohoaji, unyambuaji nk. Maneno yanayotumia mbinu kama

hizo huwa si sahihi na hayatokubalika ndani ya lugha ya Kiswahili. Mfano wa kiunganishi “lkn” (lakini) kimeundwa kutokana na mfumo wa Akronimu. Kiunganishi hichi sio sahihi kiuandishi ndani ya Kiswahili, kwasababu sio sanifu, aidha hakifuati utaratibu stahiki za uundaji wa maneno wa lugha ya Kiswahili. Mbinu hii hutumia njia ya uundaji wa maneno kwa kuchukua baadhi ya herufi (silabi) za awali ndani ya majina kama mashirika, vyama vya siasa nk. Mfano hapo CCM, TUKI, SUZA, OAU nk, hivyo neno lkn sio jina bali ni miongoni mwa viunganishi mashuhuri katika Kiswahili. Sio hilo tu bali neno hili asili yake ni moja (lakini), hivyo ni vigumu kutumia mbinu ya Akronimu kuunda neno jengine jipya. Mfano wa pili katika hali hii ni neno ‘’trh’’(tarehe) ambalo linatumia mfumo ule ule wa mwanzo, ambacho sio kifupisho sanifu katika Kiswahili.

Kwa upande wa mofimu yenye ukanushi ‘’si’’ huwakilishwa na herufi ‘’c’’ ikifungamanishwa na irabu ‘’o’’ herufi hii imetumika katika tafsiri ya Kiswahili ‘’si’’ ili iwakilishe kitenzi kanushi, kwa mfano katika sentensi “Km co ww ni yy” kwenye sentensi hii silabi ‘’co’’ inawakilisha mofimu ya ukanushi, ambapo tahajia ya mofimu hii haipo ndani ya Kiswahili sanifu.

Halikadhalika, kiambishi cha ukanushi kwa wakati ujao, kawaida hutumika kiambishi “ta” badala ya kuandikwa “to” mfano ‘’ctachelewa kufika’’. Athari hasi huweza kujitokeza katika kiambishi hiki cha ukanushi kwa wakati ujao, katika mofolojia ya Kiswahili ukanushi unatumia kiambishi “to” na sio “ta”. Kwa ujumla tunaweza kupata funzo kuwa athari kama hizi zinaweza kuaminika ndani ya jamii

zetu na kupelekea kutumika viambishi visivyosanifu ndani ya lugha ya Kiswahili na hivyo kuleta athari kubwa ya kimofolojia katika lugha ya Kiswahili.

4.4.1.1.3 Athari za Kisintaksia

Ndani ya jadwali 08 kunaonekana pia athari za kisintaksia, hii inatokana na kuchaguliwa mara 42, Sampuli A ikichagua mara 11, watafitiwa wa sampuli B waliichagua mara 18 na Sampuli C ya mwisho waliafikiana na hoja hii mara 13. Idadi hii inaongozwa na Sampuli B.

Tafsiri ya Matokeo: Sintaksia ni taaluma ya kiisimu niayohusiana na muundo wa tungo katika lugha. Athari zinazojitokeza ndani ya sintaksia hupelekea uharibifu wa muundo wa maneno ya lugha. Watafitiwa waliweka wazi kwamba utumiaji wa lughatandawazi kwenye mitandao ya kijamii huleta mporomoko wa kisintaksia wa lugha. Uharibifu huu husababishwa na mchanganyiko wa misimbo, uepukaji wa upatanisho sahihi wa sarufi na utumiaji wa mpangilio usio sahihi ndani ya lugha. Jambo hili hupelekea muundo wa lugha kuvurugika.

Massamba na wenzake (2009) wanatoa maana ya neno Sintaksia kuwa ni miongoni mwa uteuzi wa sarufi inayojikita na uchanganuzi, mpangilio wa maneno katika sentensi pamoja na uhusiano wa vipashio vya lugha. Watafitiwa wanasema kwamba mtindo huu haufuati kabisa kanuni za utumiaji wa lugha hii. Jambo linaloonekana ni kuwa matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii mara nyingi haizingatii mpangilio ulio sahihi wa maneno na unaokubalika katika Kiswahili.

Kuna baadhi ya sentensi zimechanganywa misimbo yake kati ya Kiingereza na Kiswahili, mfano “Ukifika utanicall” Sentensi hii ina mchanganyiko wa misimbo kwani ndani yake imetumia lugha mbili tofauti, hili hupelekea athari ya kuichafua sarufi ya lugha na kupoteza dhana ya ukuzaji na utunzaji wa lugha.

Kuna sentensi nyingi zinazotumia lughatandawazi ambazo hazizingatii Sintaksia ya Kiswahili, kwa vile asili yake zimeandikwa bila kufuata mpangilio sahihi wa maneno. Mfano “2naombwa kuja Oficni na ricti za malipo j5”. Sentensi kama hii haikufuata mpangilio unaokubalika wa maneno katika Kiswahili. Neno “Jumatano” lilitakiwa liwe mwanzoni kabla ya maneno “risiti za malipo” na litumie herufi kubwa kwani ni nomino ya pekee. Hata kama ujumbe umewafikia walengwa lakini mbinu za uandishi hazikubaliki kisintaksia. Sentensi hii ina kosa la upatanisho wa kisarufi, ilikuwa ingesomeka “tunaombwa tuje ofisini siku ya Jumatano pamoja na risiti za malipo” badala yake imeandikwa “2naombwa kuja oficni na ricti za malipo j5”. Kwa mantiki hiyo kiambishi “ku” katika neno “kuja” halioani na kiambishi cha nafsi ya kwanza wingi “tu” jambo ambalo huleta athari za mofosintaksia ya lugha.

4.4.1.1.4 Athari za Kisemantiki

Watafitiwa walionesha msisimko wa kiasi fulani katika kuchagua athari hii. Watafitiwa waliichagua mara 44, ambayo ni ya pili kwa wingi. Jadwelei namba 08 linasomeka kuwa athari hii imechaguliwa mara 15 na watafitiwa wa Sampulli A, imechaguliwa mara 17 na watafitiwa wa Sampuli B na pia imechaguliwa mara 12 kutoka watafitiwa wa Sampuli C. Idadi hii inaongozwa na Sampuli B.

Tafsiri ya Matokeo: Semantiki ni taaluma inayohusu maana “uhalisia wa jambo”.

Athari hii inaweza kuleta utata katika maana ya uhalisia wa jambo. Hivyo kuufanya ujumbe usifahamike kwa haraka na kuleta utata ndani yake kwa msomaji wa ujumbe huo. Jambo hii humfanya msomaji kupoteza muda ili kuweza kupata uhalisia wa ujumbe aliotumiwa. Hii hutokea kwa sababu lugha iliyotumika inakuwa kama kwamba ina mafumbo ndani yake. TUKI (2010) ilieleza maana ya utata ni neno lenye maana zaidi ya moja. Utata huu husababishwa na ama homonimu au polisemia. Homonimu ni neno lenye mfanano na neno jengine lakini maana zake ni tofauti.

Mfano:

- i) Kaa = Mnyama wa pwani
- ii) Kaa = Amri iliyomleta mtu akae kitako

Ama Polisemia ni maneno yenye kutoa maana zaidi ya moja lakini asili yake ni moja.

Mfano neno kioo.

- i) Kuwa mfano kwa wengine
- ii) Kifaa cha kujiangalia usoni

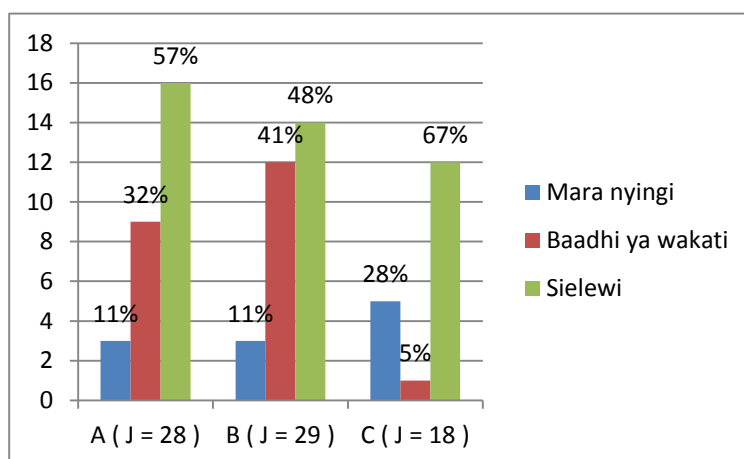
Mtindo kama huu huleta utata na ni vigumu kueleweka kwa urahisi kwani umeandikwa kwa kutumia maneno yenye kubeba maana zaidi ya moja, bila kuweka wazi muktadha halisi wa matumizi yake yaliyokusudiwa. Na kwa sababu hiyo sio kila mara ujumbe wa namna kama hii huweza kufahamika kirahisi.

Jedwali Na. 4.8: Utofauti wa Watafitiwa wanaofahamu na wasiofahamu

Ujumbe unaotumia lughatandawazi

Sampuli Watafitiwa ya	Mara nyingi		Baadhi ya wakati		Sielewi kabisa	
	Jumla	Asilimia	Jumla	Asilimia	Jumla	Asilimia
Sampuli A (J = 28)	3	11	9	32	16	57
Sampuli B (J = 29)	3	11	12	41	14	48
Sampuli C (J = 18)	5	28	1	5	12	67
Jumla Kuu (J = 75)	11	14	22	29	42	56

Chanzo: Data kutoka Uwandani 2017

Kielelezo Na. 4.5: Utofauti wa Watafitiwa Wanaofahamu na Wasiofahamu

Ujumbe Unaotumia Lughatandawazi

Jadwali hili linabeba maoni ya watafitiwa juu ya hoja kama huwa nafahamu ujumbe unaotumwa katika mfumo wa lughatandawazi katika mitandao ya kijamii. Jumla ya watafitiwa 43 sawa na asilimia 56% walikubali kwa kusema sielewi kabisa ujumbe huo. kwa Waliosema wanaufahamu ujumbe kwa baadhi ya wakati tu ni watafitiwa 22 sawa na asilimia 28%. Watafitiwa 11 walichagua kwamba mara nyingi naelewa

ujumbe uliobebeshwa lughatandawazi. Huu ndio uhalisia wa utafiti kuonesha kuwa watu wa umri wa juu kuanzia miaka 36 na kwenda mbele hawaelewi lughatandawazi ingawa imeshakuwa mashuhuri baina ya watumiaji wa mitandao ya kijamii bila kujali umri.

Tafsiri inayojitokeza hapa ni kwamba juhudi za pamoja zinahitajika ili kuweza kuirejesha jamii katika utumiaji uliokuwa sahihi wa sarufi wa lugha pamoja na kuchunga kanuni za matumizi ya lugha. Hivyo ingawa watafitiwa walikiri kuwepo kwa athari za Kisemantiki ndani ya lugha lakini walio wengi huwa wanaifahamu lughatandawazi inayotumika katika mitandao ya kijamii.

4.4.1.1.5 Athari za Kimsamiati

Athari hii ndio iliyoongoza kati ya athari zote zilizotajwa awali. Watafitiwa wameichagua mara 58, huku Sampuli A wakiichagua mara 19, Sampuli B waliichagua mara 23 na Sampuli C waliichagua mara 16. Idadi hii inaongozwa na Sampuli B.

Tafsiri ya Matokeo: Hii ndio athari kubwa ambayo ndio chanzo cha kufanyika tafiti nyingi na ndio sababu iliyomsukuma mtafiti wa kazi hii kuingia uwanjani ili kuweza kuiokoa lugha ya Kiswahili na kuisaidia jamii yake na mwisho kuviamsha vyombo vyenye dhamana kukumbuka wajibu wao. Lugha yoyote duniani hujengwa na msamiati, kwa kuingiza msamiati usiokubalika ni kosa na kuidhalilisha lugha husika. kukua kwa lugha ni kuongezeka kwa msamiati, hivyo kuleta misamiati isiyoakisika ni kuidunisha lugha.

Watafitiwa walisema mtindo huu haukubaliki kwani haufuati sarufi inayokubaliwa na wataalamu wa lugha, uchanganyaji wa namba, herufi, ufupusho na uchanganyaji wa misimbo ndio mfumo ulioshika kasi katika mitandao ya kijamii. Kila mtumiaji huwa na namna yake ya uandikaji ujumbe katika mitandao ya kijamii.

Mfano.

S: Mku5

T: Mkutano

S: 1 kwa 1

T: Moja kwa moja

Hali kama hii ikiruhusiwa inapelekea kudhalilisha ukuaji wa Kiswahili, kwani misamiati inayotumika haiwezi kukubalika na wanajamii na kuwa lugha rasmi mfano wa misimu ambayo baadae hufanyiwa usanifishaji na kuwa msamiati kamili na wanalugha. Kutokana na uchanganyaji wa namba, herufi na hata kutumia lugha za kigeni kama vile Kiingereza ni jambo kamwe haliwezi kufikia kuwa msamiati rasmi wa lugha kwani njia kama hii haipatikani ndani ya mitindo ya uundaji wa maneno ya Kiswahili. Hivyo lughatandawazi haifai kutumika kama msamiati rasmi wa kutumika katika uandishi rasmi.

Hoja hii ndio iliyoongoza kuoata idadi kubwa zaidi, kwani imeweza kuchaguliwa mara 58 na watafitiwa wote sawa na asilimia 77.3%

4.5 Hitimisho

Sura hii imewasilisha na kuchambua data zilizokusanywa katika utafiti huu, ambazo zimepatikana kwa kutumia mbinu za hojaji, mahojiano na ushuhudiaji. Uwasilishaji na uchambuzi wa data umefanyika kwa kuzingatia malengo mahsusi ya utafiti huu na umeongozwa na mkabala w kiidadi na usio wa kiidadi. Utafiti huu umefanikiwa kuyafikia malengo yake yote kwa kubainisha aina za lugha tandawazi zinazotumika katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii, Kubainisha sababu zinazopelekea utumiaji wa lugha tandawazi katika kuandika ujumbe kwenye mitandao ya kijamii pamoja na Kufafanua athari za matumizi ya lugha tandawazi katika lugha ya Kiswahili. Majibu aliyoyapata mtafiti kutoka kwa watafitiwa yalitoshleza kwa kufanikisha kufikiwa kwa malengo yote ya utafiti huu kama yalivyopangwa.

Sura inayofuata ambayo ni ya mwisho, itakuwa ni ya kufanya mahitimisho ya kazi yote kwa kufafanua muhtasari wa matokeo yote yaliyojiri katika utafiti huu, pamoja na kuainusha mihango ta watafitiwa.

SURA YA TANO

5.0 MUHTASARI, HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

5.1 Utangulizi

Hii ndio sura ya mwisho, inayoashiria mwisho wa utafiti juu ya “**Matumizi ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Changamoto katika Lugha ya Kiswahili**”. Sehemu hii itaanza kwa kuweka muhtasari wa utafiti huu, matokeo yaliyotokana na utafiti huu, mchango wa mtafiti kwa jamii yake. Baadae utafiti unaeleza mapendekezo kutoka kwa watafitiwa juu ya matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii, changamoto katika lugha ya Kiswahili, pamoja na maeneo yanayohitaji kufanyiwa utafiti wa ziada.

5.2 Muhtasari wa Utafiti huu

Utafiti huu ulijikita kuangalia matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii, changamoto zake katika lugha ya Kiswahili. Utafiti huu ulifanyika katika Wilaya ya Chake Chake, Wete na Mkoani, ikiwashirikisha watafitiwa 75 walioshiriki kikamilifu katika utafiti huu. Malengo ya utafiti huu yalikuwa ni kuchunguza mitindo ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii, Kueleza Sababu za kutumia Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii Wakati wa kuandika Ujumbe na athari za kutumia Lughatandawazi katika Kiswahili. Utafiti ulihusisha wadau wa aina mbalimbali wakiwemo wanaume na wanawake, wenye umri tofauti. Katika watafitiwa wapo wenye umri kati ya miaka 22 - 26, miaka 27 – 35 na miaka 36 na kuendelea.

Mbinu za Hojaji Mahojiano na Uchunguzi zilitumika kukusanya data. Data hizo zilichanganuliwa kwa mkabala wa kimaielezo na kiidadi na huku utafiti ukiongozwa na Nadharia Kidhi ya Mawasiliano (NKM), lengo kuu ni kujua sababu za matumizi ya lughatandawazi katika miatandao ya kijamii. Sura ya nne imechambua na kuwasilisha data zilizokusanywa katika utafiti huu.

5.3 Matokeo ya Utafiti

5.3.1 Mitindo ya Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii

Katika utafiti huu, mtafiti alibaini kwamba kuna mitindo ya aina mbali mbali ya lugha inayotumiwa na watumiaji wa mitandao ya kijamii wakati wa kuandika ujumbe wenye lughatandawazi. Kwa asilimia kubwa mitandao hii haina taratibu za ufuataji wa sarufi ya lugha ya Kiswahili, hutumia tahajia isiyokubalika ndani ya lugha ya Kiswahili, uchanganyaji wa misimbo, ukataji wa maneno na udondoshaji wa irabu ndio mitindo iliyoshamiri kwenye ujumbe unaoandikwa katika mitandao ya Kijamii. Imebainika kuwa watumiaji wakubwa wa mitindo hii ni vijana wa umri kati ya miaka 22 hadi 35.

5.3.2 Kueleza Sababu za kutumia Lughatandawazi katika Mitandao ya Kijamii

Wakati wa Kuandika Ujumbe

Kuna sababu tofauti juu ya kile kinachowasukuma watumiaji wa mitandao ya kijamii kutumia mitindo hii, miongoni mwa sababu hizo ni: -

- Kuokoa muda
- Kufupisha maneno
- Uwepesi na Urahisi wa kuandika

- Kwenda na mabadiliko ya wakati
- Kuonesha ubunifu wa maneno

5.3.3 Maoni ya Watafitiwa juu ya athari za kutumia Lughatandawazi katika Kiswahili

Matokeo ya utafiti huu yameweka wazi kwamba matumizi ya lughatandawazi yanaleta athari hasi katika lugha ya Kiswahili. Athari kuu ni athari ya Kiisimu, mfano: -

- Athari za Kifonolojia
- Athari za Kimofolojia
- Athari za Kisintaksia
- Athari za Kisemantiki
- Athari za Kimsamiati

5.4 Mchango wa Utafiti huu

Katika utafiti, mwisho mtafiti huibua jambo ambalo huweza kutumika katika jamii, jumuiya, taasisi na hata Serikalini ili kuleta ufanisi zaidi. Matokeo ya utafiti huu yaliyotokana na mbinu mbali mbali zilizotumika katika utafiti huu, yatasaidia kuleta msukumo wa kimaendeleo wa lugha ya Kiswahili, kutokana na kubainika kuwapo kwa mitindo kadhaa isiyo rasmi kuingizwa katika matumizi ya lugha hii. Wakati huo huo utafiti huu umeweka bayana baadhi ya athari za kiisimu zinazochangiwa na utumiaji wa lughatandawazi katika mitandao ya kijamii.

Mtafiti ana matumaini makubwa kwa yoyote atakaeisoma kazi hii ataweza kuziona

athari hizo kwenye Kiswahili, jambo ambalo litampa umakini na mitindo hii inayoibuka ndani ya jamii. Aidha utafiti huu umetoa changamoto kwa wataalamu wa isimu na vyombo vinavyohusika na ukuzaji na uendelezaji wa Kiswahili, ikiwa mitindo kama hii iendele kutumika au kuiwekea sheria ili isitumike. Mwisho utafiti huu unaweza kutumika kama marejeo ya tafiti za baadae. Utafiti pia utatumika kutoa mwanya mzuri kwa wasomi na wanajamii juu ya kutambua mitindo kama hiyo, ili kuweza kudhibiti matumizi sahihi na fasaha ya Kiswahili ndani ya jamii, ikumbukwe Kiswahili ni lugha ya Taifa la Tanzania na ni katika tunu ya Taifa hili.

5.5 Mapendekezo ya Utafiti huu

Kwa vile utumiaji wa mitindo hii huleta athari hasi ndani ya Kiswahili, iwapo itaendelea kuruhusika kutumika kunaweza kujitokeza Kiswahili kipyaa tofauti kabisa na kile kilichofanyiwa usanifishaji na wataalamu mbali mbali kutoka nchi zinazozungumza lugha hii. Jambo hilolinaweza kukipoteza Kiswahili uhalisia wake, sarufi yake, maandishi pamoja na sarufi yake kutokuwa sanifu. Sio hilo tu pia kuna hatari mitindo kama hii ikawa inatumiwa katika maandishi rasmi kama maskulini, maofisini n.k, hivyo utafiti umekuja na mapendekezo yafuatayo ili kupunguza na kudhibiti hali hii, mapendekezo wenyewe ni: -

5.5.1 Mapendekezo kwa Vyombo vya Kusimamia Lugha ya Kiswahili

Kutoa elimu juu ya athari za utumiaji mitindo hii katika lugha ya Kiswahili, ikiwa ni pamoja na kuandika majarida, kuweka semina, mabango na vipeperushi ili jamii ielewe athari hizi katika Kiswahili. Pili, kuweka vitengo maalumu vitakavyofuatilia utumiaji wa mitindo hii, ili iweze kudhibitiwa kuweza kuepuka athari hasi katika

lugha. Tatu kuweka vipindi maalumu vya kuelimisha jamii juu ya njia sahihi za kukuza na kuendeleza Kiswahili.

5.5.2 Mapendekezo kwa Serikali

Katiba ya nchi iseme wazi juu ya udumishaji wa lugha na kwa yoyote atakae jaribu kuibomowa sheria itachukuwa mkondo wake, hii itasaidia kuondoa upotoshaji wa matumizi sahihi, pamoja na kutunza matumizi sahihi ya lugha.

5.5.3 Mapendekezo kwa Watumiaji

Kuna umuhimu wa jamii isisitizwe juu ya utumiaji sahihi wa vifupisho vya Kiswahili kwenye maandishi, aidha kuweka mbele uzalendo kwani lugha ni miongoni mwa tunu za Taifa, ili kukiacha Kiswahili kuendelea kuwa sanifu na fasaha kwa kizazi kijacho.

5.6 Tafiti Nyengine (Fuatishi)

Utafiti huu ulijikita katika uchunguzi wa matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii, mtafiti amekuja na mapendekezo juu ya tafiti nyengine katika maeneo yafuatayo, ambayo yanahitaji utafiti/tafiti za kina ili kuweza kusaidia jamii kikamilifu, sehemu wenyewe ni: -

Utafiti huu ulijielekeza zaidi katika matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii, hivyo milango iko wazi kwa tafiti nyengine hufanyika kwa kuzingatia njia nyengine za mawasiliano kama barua (emails) barua zisizo rasmi na vimemo ili kuona mitindo kama hii iwapo inatumika katika maeneo mengine. Pia, utafiti

unaonesha athari za kiisimu zinazoletwa na matumizi ya lughatandawazi katika mitandao ya kijamii, lakini haukujikita na athari zisizo za kisimu na kifasihi. Aidha hili ni eneo zuri la kuweza kufanyiwa utafiti, ndani ya eneo hili utafiti unaweza kumurika vitu kama tamathali za semi, mashairi n.k. Kwa vile ujumbe ndani ya mitandao ya kijamii umeleta na kuibua mitindo mipya ya lugha katika Kiswahili, utafiti mwengine unaweza kuchunguza mchango wa ujumbe huu katika kuleta maendeleo ya taifa letu, mfano mambo ya kiuchumi, kiutamaduni na kisiasa. Vile vile, utafiti mwengine unaweza kufanywa kutoka vyombo vya habari kama magazeti, majarida na viandikwa vengine ili kuona kama maeneo kama hayo yanachunga utumiaji sahihi wa lugha sanifu. Tafiti linganishi zinaweza kufanywa na wataalamu ili kubaini kama zinaweza kutoa mchango wowote wa kimaendeleo kwa jamii husika.

MAREJEO

- Al – Khatib, M. & Sabbah, E. (2008). Language Choice in Mobile Text Messages Among Jordanian University Students. *Sky Journal of Linguistics*. 21, 37- 65.
- Barasa, S. & Mous, M. (h.t). The Oral and Written Interface in SMS: Technologically Mediated. Communication in Kenya. Leiden University. [http://www. Lotpublications.nl/publish/articles/004164/book part. Pdf](http://www.Lotpublications.nl/publish/articles/004164/book part. Pdf).
- Butts, L. & Cockburn, A. (2001). An Evaluation of Mobile Phone Text Input Methods. This paper appeared at the Third Australasian User Interfaces Conference (AUIC 2002), Melbourne, Australia. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/304a/a1a94c9e3920fd125c7408166e7cfe1c3249.pdf> on 15/11/2017.
- Coles, A & McGrawth, J. (2010). *Your Education Research Project Handbook*. London: Pearson Education Limited.
- Cozby, P. C & Bates, S. C. (2012). *Methods in Behavioral Science Research* (11th Ed). New York: McGraw- Hill.
- Crystal, D. (2008). *Texting: The gr8 db8*. Oxford: Oxford University Press.
- Enon, C. J. (1998). *Education Research and Measurement*. Kampala: Makerere University Press.
- Goumi, A. (2011). SMS Length and Function: A Comparative Study of 13 to 18 Year – Old Girls and Boys. *European Review of Applied Psychology*, 61(4), 175 – 184. Retrieved from [www.cndp.fr/agence-usagesticite/telechargement/](http://www.cndp.fr/agence-usagesticite/telechargement/Goumi REPA 2011. Pdf) Goumi REPA 2011. Pdf on 16/10/2017.
- Kothari, C. R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques*, 2nd Edition. New Delhi: New Age International (P) Limited Publishers.

- Kothari, C. R. (2009). *Research Methodology: Methods and Techniques*. New Delhi: New Age International Publishers.
- Mphahlele, M. & Mashamaite, K. (2005). The Impact of Short Message Service (SMS) Language on Language Proficiency of Learners and the SMS Dictionaries: a Challenge for Educators and Lexicographers. Katika IADIS International Conference Mobile Learning 161 – 168.
- Mutumbei, A. (2011). Kukitandawazisha Kiswahili Kupitia Simu za Kiganjani: Tafakari Kuhusu Isimu Jamii 18: 198 – 210.
- Mwaro, A.G. (2002). “Mchango wa A. S. Nabhanny. Katika Utafiti wa Utandaridhi Istilahi za Kiswahili” Katika Utafiti wa Kiswahili, Maseno, Maseno University. Uk. 49 – 56.
- Rafi, M. S. (h.t). SMS Text Analysis: Language, Gender and Current Practices <http://www.tesol-france.org/Documents/Colloque 07/SMS/>.
- Ruane, J. M. (2005). *Essentials of Research Methods: A Guide to Social Science Research*. Sydney: Blackwell Publishing.
- Ryanga, S. (2002). The African Union in the Wake of Globalization: The Forgotten Language Dimension. Katika *Kiswahili Juzuu* 65, 1 - 15. Dar es Salaam: TUKI.
- Sigh, K. (2007). *Quantitative Social Research Methods*. New Delhi: SAGE Publication.
- Sullivan, T. (1994). *Key Concepts in Communication and Cultural Studies*. Toronto: Routledge Press.
- Williman, N. (2011). *Research Methods: The Basic*. London & New York: Routledge Taylor & Francis Group.

- a) Ndio ☐ b) Hapana ☐

3. Kama jibu ndio, andika mifano mengine na maana zake inayofanana na hiyo, uliyowahi kutuma au kutumiwa.

.....

.....

.....

.....

4. Unapotumiwa ujumbe wenye maneno kama haya unaufahamu?

a) Mara nyingi ☐ b) Baadhi ya wakati ☐ c) Siuelewi kabisa ☐

5. Toa sababu tatu ni kwanini unatumia mtindo huu?

a)

b)

c).....

6. Kwa mtazamo wako mtindo huu unaweza kuleta athari zozote katika lugha ya Kiswahili?

a.) Athari chanya

i.

ii.

iii.

b.) Athari hasi

i.

ii.

iii.

7. Iwapo mtindo huu una athari hasi katika Kiswahili, unapendekeza njia zipi zitumike ili kuondosha athari hizo?

- a.
- b.
- c.
- d.

8. Tafadhali lete maoni ya ziada kama unayo

.....

.....

.....

.....

AHSANTE SANA KWA USHIRIKIANO WAKO

KIAMBATANISHO II**MAHOJIANO**

Haya ni maswali ya kufungua na kuchochea mjadala

1. Unapotuma ujumbe kwenye mitandao ya kijamii unatumia zaidi mtindo upi?
2. Ni kitu gani hasa kinakusukuma kutumia mtindo huu? Unatoa ushauri gani kwa:
 - ✓ Taasisi za kueneza lugha ya Kiswahili
 - ✓ Taasisi za mawasiliano
 - ✓ Watumiaji wa lugha/Jamii
3. Kama hali hii itaendelea, unahisi lugha hii itakuwa salama na sanifu kwa kizazi cha baadae.

AHSANTE SANA KWA USHIRIKIANO WAKO